

BUDDHOVY ROZPRAVY, sv. 4

Velká rozprava o Buddhově úplné *nibbáně* (*Mahá-parinibbána sutta*)

z pálijského originálu přeložil MIROSLAV ROZEHNAL

Sdružení přátel indie, DharmaGaia

Praha 1995, Translation (c) Miroslav Rozehnal, 1995

(c) DharmaGaia, 1995, ISBN 80-58905-12-4

Předmluva

Velká rozprava o Buddhově úplné *nibbáně* je jedním z textů Sbírkou dlouhých rozprav (*Dīgha-nikāya* 31) kánonu *Tipitaka*. Tento kánon sestavila buddhistická škola *théraváda* a zachoval se v jazyce páli (staroindický jazyk příbuzný sanskrtu).

Je to v podstatě jediný ucelený text v rámci *Tipitaky*, který nám podává souvislejší obraz o životě Buddha, respektive zhruba o posledním roce jeho života.

V tomto textu se s Buddhou setkáváme ve vysokém věku takřka osmdesáti let při jeho pobytu v sídelním městě magadhského království, městě Rádžagaha, a sledujeme ho na jeho pomalé pouti na sever, ke Ganze, dále pak do Vésáli, hlavního města vadždžijské kmenové konfederace, kde Buddha tráví svou poslední dobu deště, a potom závěrečný, dlouho trvajícím pochod na místo jeho posledního odpočinku, do městečka Kusinára. Na této pouti je vítán mnoha lidmi a pronáší mnoho různých kázání. Jsme svědky Buddhových nemocí i konečného rozhodnutí, že již nadešel čas pro jeho smrt. Vidíme jeho poslední chvíle i hádky, které vypukají hned po tom, co zemře. Celá *sutta* přímo dýchá živostí a dějem.

Tento text se hodně vymyká z rámce ostatních pálijských rozprav. Většina z nich je jistý druh "zápisu" jedné Buddhovy řeči, vždy k jednomu obecenstvu a na jisté téma. V naší rozpravě přeskakujeme z místa na místo, od posluchače k posluchači, od tématu k tématu. Buddha mluví k mnichům, laickým stoupencům, královským ministrům i kurtizánám. Také jeho poučení není vždy stejné. Najdeme zde myšlenky jednoduché i hluboké. Dá se říci, že v tomto textu jsou obsaženy skoro všechny základní myšlenky Buddhovy nauky.

Velká rozprava o Buddhově úplné *nibbáně* je tak dvojnásob cenná: jako zdroj historických faktů o posledním období Buddha života (a obecně o jeho době; například důležité informace o založení města Pátaliputra a o doutnajícímu konfliktu magadhského krále s kmenovou konfederací Vadždžijů) i jako pokladnice základních pojmů a principů *Dhammy*.

Při překladu textu jsem se tentokrát snažil o maximální čtivost, to znamená, že jsem například počestil některé pálijské fráze nebo opsal některé slovní složeniny. Přitom ale český překlad odráží věrně originál i jeho strukturu, včetně členění na kapitoly a odstavce. Opakování celých vět a odstavců, tak charakteristické pro pálijský kánon, je také udrženo, neboť není samoúčelné - má pomoci zapamatování a pochopení textu dle hesla "opakování - matka moudrosti".

Poznámkový aparát jsem se snažil omezit na nejmenší možnou míru, aby nerušil čtivost textu. Komentoval jsem tedy jen ty nejdůležitější termíny a fakta, která se v *suttě* vyskytují.

Miroslav Rozehnal

Praha, březen 1995

Velká rozprava o Buddhově úplné *nibbáně* (*Maháparinibbána-sutta*)

I.

(1) Takto jsem slyšel. Jednou dlel Vznešený v Rádžagaze, na Supí hoře. Magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, tehdy toužil napadnout národ Vadždžijů. Prohlásil: "Vadždžije, tak velice silné a mocné, pobiju a zničím, způsobím jim neštěstí a zánik."

(2) Pak řekl magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, ministerskému předsedovi Magadhy, bráhmánovi Vassakárovi: "Běž, bráhmáne, přístup k Vznešenému, mým jménem skloň hlavu u Vznešeného nohou a zeptej se ho na zdraví, sílu a na jeho celkový stav. A řekni mu toto: 'Pane, magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, touží napadnout národ Vadždžijů. Prohlásil, že Vadždžije, tak velice silné a mocné, pobije a zničí, způsobí jim neštěstí a zánik.' A co ti Vznešený odpoví, to si dobře zapamatuj a oznam mi. Neboť *Tathágotové*¹ nemluví nepravdu."

(3) "Dobře, pane," odpověděl bráhmán Vassakára, ministerský předseda Magadhy magadhskému králi Adžátasattuovi, synovi královny z Vidéhy. Nechal zapřáhnout mnoho skvělých vozů, vystoupil na jeden z nich, vyjel z Rádžagahy a jel směrem k Supí hoře. Vozem dojel až tam, kam to bylo možné, pak z něj sestoupil a pěšky došel k Vznešenému. Když k němu přistoupil, vyměnil si se Vznešeným pozdravy a po přátelském rozhovoru usedl po straně. Když seděl po straně, řekl bráhmán Vassakára, ministerský předseda Magadhy, Vznešenému toto: "Pane, magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, touží napadnout národ Vadždžijů. Prohlásil, že Vadždžije, tak velice silné a mocné, pobije a zničí, způsobí jim neštěstí a zánik."

(4) Tehdy stál ctihodný Ánanda za Vznešeným a ovíval ho. Vznešený oslovil ctihodného Ánandu: "Co jsi slyšel, Ánando? Setkávají se Vadždžijové často a ve velkém počtu?"

"Slyšel jsem to, pane, že se Vadždžijové setkávají často a ve velkém počtu."

"Pokud se, Ánando, budou Vadždžijové často a ve velkém počtu setkávat, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co jsi slyšel, Ánando? Setkávají se Vadždžijové ve shodě, odcházejí ze shromáždění ve shodě a vykonávají své záležitosti ve shodě?"

"Slyšel jsem to, pane, že se Vadždžijové setkávají ve shodě, odcházejí ze shromáždění ve shodě a vykonávají své záležitosti ve shodě."

"Pokud se, Ánando, budou Vadždžijové setkávat ve shodě, odcházejí ze shromáždění ve shodě a vykonávat své záležitosti ve shodě, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co jsi slyšel, Ánando? Zdalipak Vadždžijové nezavádějí nové předpisy a neruší existující a zdalipak konají v souladu se starou vadždžijskou tradicí?"

"Slyšel jsem to, pane, že Vadždžijové nezavádějí nové předpisy a neruší existující a že konají v souladu se starou vadždžijskou tradicí."

"Pokud, Ánando, nebudou Vadždžijové zavádět nové předpisy a rušit existující a dokud budou konat v souladu se starou a předepsanou vadždžijskou tradicí, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co jsi slyšel, Ánando? Jestlipak Vadždžijové respektují a ctí své starce a váží si jich a zdalipak je považují za hodné poslouchání?"

"Slyšel jsem to, pane, že Vadždžijové respektují a ctí své starce a váží si jich a že je považují za hodné poslouchání."

"Pokud, Ánando, budou Vadždžijové respektovat a ctít své starce a vážit si jich a dokud je budou považovat za hodné poslouchání, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co jsi slyšel, Ánando? Zdalipak Vadždžijové unášejí a zadržují ženy a dívky z dobrých rodin?"

"Slyšel jsem to, pane, že Vadždžijové unášejí a nezadržují ženy a dívky z dobrých rodin."

"Pokud, Ánando, nebudou Vadždžijové unášet a zadržovat ženy a dívky z dobrých rodin, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co jsi slyšel, Ánando? Zdalipak Vadždžijové uctívají a váží si svých svatyní, ať už ve městě či mimo něj, a zdalipak jim neupírají patřičné obětiny, jak jim byly dávány dříve?"

"Slyšel jsem to, pane, že Vadždžijové uctívají a váží si svých svatyní, ať už ve městě či mimo něj, a že jim neupírají patřičné obětiny, jak jim byly dávány dříve."

"Pokud, Ánando, budou Vadždžijové uctívat a vážit si svých svatyní, ať už ve městě či mimo něj, a dokud jim nebudou upírat patřičné obětiny, jak jim byly dávány dříve, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co jsi

¹ Jedno z Buddhových epitet, jež znamená 'takto odešlý' (nebo 'takto příšlý'), tzn. pomocí tohoto učení. Tohoto výrazu používal Buddha, když mluvil sám o sobě.

slyšel, Ánando? Zdalipak Vadždžijové ochraňují *arahaty* *2) a náležitě se o ně starají, aby ti *arahati*, kteří do jejich říše ještě nepřišli, se tam vypravili, a ti, co už přišli, by tam mohli v klidu žít?"

"Slyšel jsem to, pane, že Vadždžijové ochraňují *arahaty* a náležitě se o ně starají, aby ti *arahati*, kteří do jejich říše ještě nepřišli, se tam vypravili, a ti, co už přišli, by tam mohli v klidu žít."

"Pokud, Ánando, budou Vadždžijové ochraňovat *arahaty* a náležitě se o ně starat, aby ti *arahati*, kteří do jejich říše ještě nepřišli, se tam vypravili, a ti, co už přišli, by tam mohli v klidu žít, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek."

(5) Potom řekl Vznešený bráhmánovi Vassakárovi, ministerskému předsedovi Magadhy: "Jednou jsem, bráhmáne, prodléval ve Vésáli, ve svatyni Sárandada. Tam jsem naučil Vadždžije těchto sedm podmínek vzestupu. Dokud, bráhmáne, bude těchto sedm podmínek vzestupu mezi Vadždžiji vzkvétat, dokud se budou Vadždžijové chovat v souladu s těmito sedmi body vzestupu, dá se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek."

Když bylo toto řečeno, řekl bráhmán Vassakára, ministerský předseda Magadhy, Vznešenému: "Ctihodný Gótamo, i kdyby byli Vadždžijové obdařeni jen jednou z těchto sedmi podmínek vzestupu, dal by se očekávat jejich vzestup a nikoli úpadek. Co teprve, když jsou obdařeni všemi sedmi těmito podmínkami? Ctihodný Gótamo, magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, nemůže Vadždžije porazit v bitvě, leda nějakou lstí nebo díky jejich roztržce. Nuže nyní, ctihodný Gótamo, půjdu, neboť mám mnoho povinností, mnoho co na práci."

"Učiň, bráhmáne, co je ti libo."

Potom bráhmán Vassakára, ministerský předseda Magadhy, když se potěšil Vznešeného slovy, vstal ze sedadla a odešel.

(6) Nedlouho poté, co bráhmán Vassakára, ministerský předseda Magadhy, odešel, oslovil Vznešený ctihodného Ánandu: "Běž, Ánando, svolej do shromažďovací síně všechny mnichy, kteří prodlévají v okolí Rádžagahy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému a svolal do shromažďovací síně všechny mnichy, kteří prodlévají v okolí Rádžagahy. Když se mnichové shromáždili, přistoupil ctihodný Ánanda k Vznešenému, vzdal mu úctu a stanul po straně. Potom řekl Vznešenému: "Pane, mnišská *sangha* *3) je shromážděna. Nyní ať Vznešený udělá, co je mu libo."

Potom Vznešený vstal ze sedadla a šel do shromažďovací síně. Když tam přišel, usedl na připravené sedadlo a oslovil mnichy:

"Mnichové, naučím vás sedm podmínek vzestupu. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové. Vznešený řekl:

"Mnichové, dokud se budete často a ve velkém počtu setkávat, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud se budete setkávat ve shodě, odcházet ze shromáždění ve shodě a vykonávat své záležitosti ve shodě, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud nebudete zavádět nové předpisy a rušit existující a dokud budete konat v souladu s předepsanými kázeňskými pravidly, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete respektovat a ctít staré mnichy, dlouho ordinované otce komunity, a dokud si jich budete vážit a budete je považovat za hodné poslouchání, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud se nedostanete do vůle žizně, *4) která vede k opětovné existenci, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete vyhledávat lesní obydlí, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete v sobě pěstovat bdělost *5) tak, aby se dostavili ti vaši společníci v čistém životě, kteří ještě nepřišli, a ti, co už se dostavili, aby zde mohli v klidu žít, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Dokud, mnichové, bude těchto sedm podmínek vzestupu mezi vámi vzkvétat, dokud se budete chovat v souladu s těmito sedmi body vzestupu, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

(7) Mnichové, naučím vás i dalších sedm podmínek vzestupu. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové. Vznešený řekl:

"Mnichové, dokud se nebudete těšit z činnosti, nebudete oddáni činnosti a nebudete k činnosti připoutáni, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud se nebudete těšit z řeči, nebudete oddáni řeči a nebudete k řeči připoutáni, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud se nebudete těšit ze spánku, nebudete oddáni spánku a nebudete ke spánku připoutáni, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud se nebudete těšit ze společnosti, nebudete oddáni společnosti a nebudete ke společnosti připoutáni, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud si nebudete přát zlo, dokud se nedostanete do vůle zlých přání, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud nebudete mít špatné přátele, špatné společníky a špatné druhy, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud se nezastavíte na půli cesty, když dosáhnete nějakého bezvýznamného úspěchu, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Dokud, mnichové, bude těchto sedm podmínek vzestupu mezi vámi vzkvétat, dokud se budete chovat v souladu s těmito sedmi body vzestupu, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

(8) Mnichové, naučím vás i dalších sedm podmínek vzestupu. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové. Vznešený řekl:

"Mnichové, dokud budete mít důvěru, stud a svědomí, dokud budete učení, usilovní, dokud budete pěstovat bdělost, dokud budete moudří, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Dokud, mnichové, bude těchto sedm podmínek vzestupu mezi vámi vzkvétat, dokud se budete chovat v souladu s těmito sedmi body vzestupu, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

(9) Mnichové, naučím vás i dalších sedm podmínek vzestupu. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové. Vznešený řekl:

"Mnichové, dokud budete rozvíjet faktory probuzení: bdělost, zkoumání jevů, energii, radost, klid, soustředění a vyrovnanost, *6) dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Dokud, mnichové, bude těchto sedm podmínek vzestupu mezi vámi vzkvétat, dokud se budete chovat v souladu s těmito sedmi body vzestupu, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

(10) Mnichové, naučím vás i dalších sedm podmínek vzestupu. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové. Vznešený řekl:

"Mnichové, dokud budete rozvíjet vnímání nestálosti, vnímání bezpodstatnosti, vnímání nečistoty [těla], vnímání ubohosti [těla], vnímání odvržení, vnímání bezvášnivosti, vnímání zániku, *7) dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Dokud, mnichové, bude těchto sedm podmínek vzestupu mezi vámi vzkvétat, dokud se budete chovat v souladu s těmito sedmi body vzestupu, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

(11) Mnichové, naučím vás dále šest podmínek vzestupu. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové. Vznešený řekl:

"Mnichové, dokud budete laskavými skutky pomáhat svým společníkům v čistém životě na veřejnosti i v soukromí, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete laskavými slovy pomáhat svým společníkům v čistém životě na veřejnosti i v soukromí, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete laskavými myšlenkami pomáhat svým společníkům v čistém životě na veřejnosti i v soukromí, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud nebudete sobečtí, ale budete se svými společníky v čistém životě sdílet všechno správným způsobem nabyté, byť i jen obsah almužní misky, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete spolu se svými společníky v čistém životě i na veřejnosti i v soukromí žít v mravnosti, která je dokonalá, bez mezer, neznečištěná, moudřími chválená a příznivá pro koncentraci, dokud budete s mravností v jednotě, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek.

Mnichové, dokud budete spolu se svými společníky v čistém životě i na veřejnosti i v soukromí žít v souladu s ušlechtilým vhladem, jenž vede toho, kdo podle něj jedná, k osvobození a k ukončení strasti, dokud budete s tímto vhladem v jednotě, dá se očekávat váš vzestup a nikoli úpadek."

(12) A když Vznešený dlel v Rádžagaze, na Supí hoře, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. *8) Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti." *9)

(13) Když pak Vznešený pobyl v Rádžagaze, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do Ambalatthiky."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Ambalatthiky.

(14) Tam v Ambalatthice pak Vznešený dlel v královské ubytovně pro pocestné.

A i když Vznešený dlel v Ambalatthice, v královské ubytovně pro pocestné, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(15) Když pak Vznešený pobyl v Ambalatthice, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do Nálandy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Nálandy. Tam v Nálandě pak Vznešený dlel v Pávárikově mangovém háji.

(16) Potom ctihodný Sáriputta přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu, usedl po straně a řekl Vznešenému toto:

"Takovou víru mám, pane, ve Vznešeného: nikdy nebyl, nebude a v současnosti není takový asketa nebo bráhman, který by byl co do probuzení lepší a dokonalejší než Vznešený."

"Věřu, Sáriputto, pronesl jsi odvážnou a jistou řeč, která je jako lví zařvání, když jsi řekl: 'Takovou víru mám, pane, ve Vznešeného: nikdy nebyl, nebude a v současnosti není takový asketa nebo bráhman, který by byl co do probuzení lepší a dokonalejší než Vznešený.' Zdalipak jsi, Sáriputto, svou myslí poznal mysl všech těch Vznešených, *arahatů*, pravě a zcela probuzených, kteří žili v minulosti? Zdalipak můžeš říct: 'Takovou mravnost měli ti Vznešení, takovou *Dhammu*, takovou moudrost, takový způsob života, takto došli osvobození.'?"

"To věru ne, pane."

"Zdalipak jsi, Sáriputto, svou myslí poznal mysl všech těch Vznešených, *arahatů*, pravě a zcela probuzených, kteří budou žít v budoucnosti? Zdalipak můžeš říct: 'Takovou mravnost budou mít ti Vznešení, takovou *Dhammu*, takovou moudrost, takový způsob života, takto dojdou osvobození.'?"

"To věru ne, pane."

"Zdalipak jsi, Sáriputto, svou myslí poznal mysl mou, jenž jsem v současnosti *arahat*, pravě a zcela probuzený? Zdalipak můžeš říct: 'Takovou mravnost má Vznešený, takovou *Dhammu*, takovou moudrost, takový způsob života, takto došel osvobození.'?"

"To věru ne, pane."

"Nuže tedy, Sáriputto, neznáš mysl minulých, přítomných a současných *arahatů*, pravě a zcela probuzených. Proč jsi tedy potom, Sáriputto, pronesl odvážnou a jistou řeč, která je jako lví zařvání, proč jsi řekl: 'Takovou víru mám, pane, ve Vznešeného: nikdy nebyl, nebude a v současnosti není takový asketa nebo bráhman, který by byl co do probuzení lepší a dokonalejší než Vznešený.'?"

(17) "Pane, věru neznám myslí minulých, přítomných a současných *arahatů*, pravě a zcela probuzených, a přece znám *Dhammu* a z ní to mohu usoudit.

Je to, pane, jako kdyby bylo královské pohraniční město, s pevnými základy, hradbami a věžemi, s jedinou branou, kde by stál dveřník, moudrý, rozhodný a inteligentní. Zadržoval by lidi neznámé a dovnitř by vpouštěl jen známé. Kdyby obešel celé to město a v hradbách by neviděl žádnou mezeru či otvor, dokonce ani takovou,

kteřou by mohla uniknout kočka, tu by si byl vědom, že všechny větší živé bytosti, které do tohoto města vstupují nebo z něj odcházejí, musí vstupovat nebo odcházet tou jeho branou. Právě tak, pane, znám *Dhammu* a z ní to mohu usoudit.

Pane, ti Vznešení, *arahati*, právě a zcela probuzení, kteří žili v minulosti, ti všichni odvrhli pět překážek, *10) nečistot mysli, které zeslabují moudrost, všichni pěstovali čtyři druhy kultivace bdělosti, *11) všichni rozvinuli sedm faktorů vedoucích k probuzení, všichni uskutečnili nejvyšší pravé a úplné probuzení.

Pane, i ti Vznešení, *arahati*, právě a zcela probuzení, kteří budou žít v budoucnosti, ti všichni odvrhnou pět překážek, nečistot mysli, které zeslabují moudrost, všichni budou pěstovat čtyři druhy kultivace bdělosti, všichni rozvinou sedm faktorů vedoucích k probuzení, všichni uskuteční nejvyšší pravé a úplné probuzení.

Pane, i Vznešený, jenž je v současnosti *arahat*, právě a zcela probuzený, odvrhl pět překážek, nečistot mysli, které zeslabují moudrost, pěstoval čtyři druhy kultivace bdělosti, rozvinul sedm faktorů vedoucích k probuzení, uskutečnil nejvyšší pravé a úplné probuzení."

(18) A i když Vznešený dlel v Nálandě, v Pávárikově mangovém háji, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammě*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(19) Když pak Vznešený pobyl v Nálandě, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do Pátaligámy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Pátaligámy.

(20) Buddhovi laičtí stoupenci z Pátaligámy uslyšeli, že Vznešený dorazil do jejich města. Přistoupili k Vznešenému, vzdali mu úctu, usedli po straně a řekli Vznešenému: "Nechť Vznešený souhlasí s návštěvou naší ubytovny." Vznešený souhlasil mlčením.

(21) Když potom pátaligámští laici poznali Vznešeného souhlas, vstali ze sedadel, vzdali Vznešenému úctu, obešli ho po pravici a odešli k ubytovně. Celou ubytovnu vyzdobili, připravili sedadla, přistavili džbány s vodou, nachystali lampu. Potom přistoupili k Vznešenému, vzdali mu úctu, stoupli si po straně a řekli Vznešenému:

"Ubytovna je, pane, celá vyzdobená, sedadla jsou připravená, džbány s vodou jsou přistaveny, lampa je nachystaná. Nyní ať Vznešený udělá, co je mu libo."

(22) Potom se Vznešený obléknul, vzal misku a svrchní roucho a spolu s skupinou mnichů odešel k ubytovně. Po příchodu si umyl nohy, vstoupil do ubytovny a posadil se tváří k východu, opřev se o prostřední sloup. I skupina mnichů si umyla nohy a vstoupila do ubytovny. Posadila se tváří k východu opřevši se o západní zeď, takže Vznešený byl před nimi. I pátaligámští laici si umyli nohy a vstoupili do ubytovny. Posadili se tváří k západu, opřevše se o východní zeď, takže Vznešený byl před nimi.

(23) Potom Vznešený oslovil pátaligámské laiky:

"Hospodáři, těchto pět špatných výsledků může očekávat člověk, který se nechová mravně, který se odchýlil od mravnosti. Kterých pět?"

Zde, hospodáři, člověk, který se nechová mravně, který se odchýlil od mravnosti, dojde díky své nedbalosti velké ztráty majetku. To je první špatný výsledek, který může očekávat člověk, jenž se nechová mravně, jenž se odchýlil od mravnosti.

A dále, hospodáři, o člověku, který se nechová mravně, který se odchýlil od mravnosti, se rozšíří špatná pověst. To je druhý špatný výsledek, který může očekávat člověk, jenž se nechová mravně, jenž se odchýlil od mravnosti.

A dále, hospodáři, do kterékoliv společnosti člověk, který se nechová mravně, který se odchýlil od mravnosti, vstoupí, ať je to společnost bojovníků, bráhmanů, hospodářů nebo asketů, vstupuje tam ustrašený a popletený. To je třetí špatný výsledek, který může očekávat člověk, jenž se nechová mravně, jenž se odchýlil od mravnosti.

A dále, hospodáři, člověk, který se nechová mravně, který se odchýlil od mravnosti, umírá zmatený. To je čtvrtý špatný výsledek, který může očekávat člověk, jenž se nechová mravně, jenž se odchýlil od mravnosti.

A dále, hospodáři, člověk, který se nechová mravně, který se odchýlil od mravnosti, povstává po smrti, po rozpadu těla, v nešťastném stavu, ve špatném zrození, ve stavu úpadku, v pekle. To je pátý špatný výsledek, který může očekávat člověk, jenž se nechová mravně, jenž se odchýlil od mravnosti.

Toto je, hospodáři, pět špatných výsledků, které může očekávat člověk, jenž se nechová mravně, jenž se odchýlil od mravnosti.

(24) Hospodáři, těchto pět dobrých výsledků může očekávat člověk, který se chová mravně, který se drží mravnosti. Kterých pět?

Zde, hospodáři, člověk, který se chová mravně, který se drží mravnosti, dojde díky své svědomitosti velkého majetku. To je první dobrý výsledek, který může očekávat člověk, jenž se chová mravně, jenž se drží mravnosti.

A dále, hospodáři, o člověku, který se chová mravně, který se drží mravnosti, se rozšíří dobrá pověst. To je druhý dobrý výsledek, který může očekávat člověk, jenž se chová mravně, jenž se drží mravnosti.

A dále, hospodáři, do kterékoliv společnosti člověk, který se chová mravně, který se drží mravnosti, vstoupí, ať je to společnost bojovníků, bráhmánů, hospodářů nebo asketů, vstupuje tam s důvěrou a není popletený. To je třetí dobrý výsledek, který může očekávat člověk, jenž se chová mravně, jenž se drží mravnosti.

A dále, hospodáři, člověk, který se chová mravně, který se drží mravnosti, neumírá zmatený. To je čtvrtý dobrý výsledek, který může očekávat člověk, jenž se chová mravně, jenž se drží mravnosti.

A dále, hospodáři, člověk, který se chová mravně, který se drží mravnosti, povstává po smrti, po rozpadu těla, ve šťastném zrození, v nebeském světě. To je pátý dobrý výsledek, který může očekávat člověk, jenž se chová mravně, jenž se drží mravnosti.

Toto je, hospodáři, pět dobrých výsledků, které může očekávat člověk, jenž se chová mravně, jenž se drží mravnosti."

(25) A Vznešený po valnou část noci poučoval, podněcoval a plnil pátaligámské laiky nadšením řečí o *Dhammě*. Nato je propustil: "Pokročilá je, hospodáři, noc, udělejte nyní, co je vám líbo."

"Dobře, pane," odpověděli pátaligámští laici Vznešenému. Vstali ze sedadel, vzdali Vznešenému úctu, obešli ho po pravici a odešli. Nedlouho po odchodu pátaligámských laiků se Vznešený uchýlil do samoty.

(26) Tehdy magadhští ministři Sunídha a Vassakára stavěli v Pátaligámě opevnění kvůli obraně před Vadždžiji. A tu se v okolí Pátaligámy usazovalo tisíce božstev. Na kterém místě se usazují božstva s velikou silou, tam staví svá sídla velmi silní králové a královští ministři. Na kterém místě se usazují božstva se střední silou, tam staví svá sídla středně silní králové a královští ministři. Na kterém místě se usazují božstva s malou silou, tam staví svá sídla málo silní králové a královští ministři.

(27) Vznešený uviděl svým božským okem, *12) pročištěným a nadlidským, ty tisíce božstev, jak se usazují v Pátaligámě. Když pak Vznešený vstal nad ránem, těsně před úsvitem, zeptal se ctihodného Ánandy: "Kdopak to, Ánando, staví v Pátaligámě opevnění?"

"Pane, magadhští ministři Sunídha a Vassakára staví v Pátaligámě opevnění kvůli obraně před Vadždžiji."

(28) "Ánando, to, že magadhští ministři Sunídha a Vassakára staví v Pátaligámě opevnění kvůli obraně před Vadždžiji, vypadá, jakoby se poradili s Třiatřiceti bohy. *13) Neboť právě teď jsem, Ánando, uviděl svým božským okem, pročištěným a nadlidským, ty tisíce božstev, jak se usazují v Pátaligámě. Na kterém místě se usazují božstva s velikou silou, tam staví svá sídla velmi silní králové a královští ministři. Na kterém místě se usazují božstva se střední silou, tam staví svá sídla středně silní králové a královští ministři. Na kterém místě se usazují božstva s malou silou, tam staví svá sídla slabí králové a královští ministři.

Ánando, pro všechny kraje, kam až sahá árjovská země, *14) kam až vedou kupecké cesty, bude toto hlavní město a obchodní středisko Pátaliputta. A pro Pátaliputtu budou, Ánando, existovat tři nebezpečí: od ohně, od vody a od roztržky přátel."

(29) Potom magadhští ministři Sunídha a Vassakára přistoupili k Vznešenému, vyměnili si se Vznešeným pozdravy a po přátelském rozhovoru se postavili po straně. Řekli potom Vznešenému: "Nechť od nás dnes ctihodný Gótama spolu s komunitou mnichů přijme jídlo." Vznešený souhlasil mlčením.

(30) Potom magadhští ministři Sunídha a Vassakára odešli do svého domu. Tam připravili vybrané tvrdé a měkké druhy jídla a oznámili Vznešenému: "Je čas, ctihodný Gótamo, jídlo je připraveno."

Potom se Vznešený v době dopolední obléknul, vzal misku a svrchní roucho a přišel spolu se skupinou mnichů do domu magadhských ministrů Sunídhy a Vassakáry. Tam se usadil na připraveném sedadle.

Nato magadhští ministři Sunídha a Vassakára obsloužili skupinu mnichů s Buddhou v čele, vlastní rukou jim servirovali vybrané tvrdé a měkké druhy jídla. Když pak Vznešený dojedl a sundal ruku z misky, magadhští ministři Sunídha a Vassakára si vzali jiné, nízké sedadlo a usedli po straně.

(31) Když magadhští ministři Sunídha a Vassakára takto seděli po straně, Vznešený jim poděkoval těmito verši:

Kdekoliv dlí ten, kdož moudrým jest,
pečuje o mravné, čisté a ukázněné.
A místním božstvům své zásluhy věnuje.
Jak on je uctí, tak ony budou jeho ctít,
vážit si ho budou tak, jak on si bude vážit jich.
A cítí s ním jak matka s vlastním synem.
Šťasten je ten, kdož má přízeň božstev.

Když Vznešený těmito verši poděkoval magadhským ministrům Sunídhovi a Vassakárovi, vstal ze sedadla a odešel.

(32) A magadhští ministři Sunídha a Vassakára následovali Vznešeného krok za krokem. Mysleli si: "Kterou branou dnes asketa Gótama vyjde, tu pojmenujeme Gótamova brána. A přes který brod překročí řeku Gangu, ten pojmenujeme Gótamův brod." A opravdu, tu bránu, kterou Vznešený vyšel, pojmenovali Gótamova brána.

(33) Nato Vznešený došel k řece Ganze. Tehdy byla řeka Ganga plná až po okraj, vrány z ní mohly pít. Někteří lidé, kteří chtěli přejít na druhý břeh, hledali loď, jiní hledali prám, další stavěli vor. Ale Vznešený zmizel na tomto břehu řeky Gangy a spolu se skupinou mnichů stanul na břehu protějším tak lehce, jako když silný člověk natáhne ohnutou ruku nebo ohne nataženou ruku.

(34) A Vznešený uviděl ty lidi, kteří chtěli přejít na druhý břeh, jak jedni hledají loď, jiní hledají prám, další staví vor. A když to Vznešený uviděl, pronesl tento inspirovaný výrok:

Zatímco lidé si stavějí vor,
moudří si postaví most a překročí
veliký oceán, opustí bažiny
a dojdou svobody.
Skončena jest první část.

II.

(1) Potom oslovil Vznešený ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do Kótigámy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Kótigámy. A tam, v Kótigámě, pak Vznešený prodléval.

(2) Tam oslovil Vznešený mnichy:

"Mnichové, je to dík neporozumění a nepochopení čtyř ušlechtilých pravd, že vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů. Kterých čtyř?"

Dík neporozumění a nepochopení Ušlechtilé pravdy o strasti, mnichové, vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Dík neporozumění a nepochopení Ušlechtilé pravdy o vzniku strasti, mnichové, vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Dík neporozumění a nepochopení Ušlechtilé pravdy o zániku strasti, mnichové, vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Dík neporozumění a nepochopení Ušlechtilé pravdy o cestě, vedoucí k zániku strasti, mnichové, vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Jestliže, mnichové, jsou Ušlechtilá pravda o strasti, Ušlechtilá pravda o vzniku strasti, Ušlechtilá pravda o zániku strasti a Ušlechtilá pravda o cestě, vedoucí k zániku strasti, pochopeny a jestliže je jim porozuměno, pak

je vykořeněna žízeň po existenci, je zničeno to, co vede k existenci a není pak už dále žádné opětovné existence." *15)

(3) Toto řekl Vznešený. Když to *Sugata* *16) pronesl, přidal ještě tato slova:

"Kdo nevidí, jak se patří, čtyři ušlechtilé pravdy,
ten velmi dlouho putuje v různých zrozeních.

Když jsou pravdy viděny, je zničeno, co vede k existenci,
kořen strasti *17) je odseknut, žádné další bytí není."

(4) A i když Vznešený dlel v Kótigámě, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammě*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(5) Když pak Vznešený pobyl v Kótigámě, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do Nádiky."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Nádiky. A tam v Nádice dlel Vznešený v Cihlovém sále.

(6) Potom přistoupil ctihodný Ánanda k Vznešenému, vzdal mu úctu, usedl po straně a řekl Vznešenému toto:

"Pane, zde v Nádice zemřel mnich Sálha. Jaký je jeho osud, jaké je jeho další zrození? A zrovna tak zemřeli zde v Nádice mniška Nandá, laik Sudatta, laička Sudžátá, laici Kakudha, Kálinga, Nikata, Katissabha, Tuttha, Santuttha, Bhadda a Subhadda. Pane, jaký je jejich osud, jaké je jejich další zrození?"

(7) "Mnich Sálha, Ánando, dosáhl sám díky zničení vad ještě v tomto životě dokonalého osvobození mysli a osvobození moudrostí, uskutečnil tento cíl svou vlastní silou. *18)

Mniška Nandá, Ánando, dosáhla díky zničení pěti nižších pout spontánního zrození. A tam, na té úrovni, dosáhne *nibbány*, nevrátí se už do tohoto světa. *19)

Laik Sudatta, Ánando, dosáhl díky zničení tří pout a díky zmenšení vášně, nenávisti a zaslepenosti toho stavu, kdy se ještě jednou navrátí. Ještě jednou se zrodí v tomto světě a tu udělá konec strasti. *20)

Laička Sudžátá, Ánando, dosáhla díky zničení tří pout vstupu do proudu. Nezrodí se už v nízkých stavech, má jistotu, míří k probuzení. *21)

Ánando, laikové Kakudha, Kálinga, Nikata, Katissabha, Tuttha, Santuttha, Bhadda a Subhadda dosáhli díky zničení pěti nižších pout spontánního zrození. A tam, na té úrovni, dosáhnou *nibbány*, nevrátí se už do tohoto světa.

Více než padesát laiků, Ánando, kteří zemřeli v Nádice, dosáhli díky zničení pěti nižších pout spontánního zrození. A tam, na té úrovni, dosáhnou *nibbány*, nevrátí se už do tohoto světa.

Více než devadesát laiků, Ánando, kteří zemřeli v Nádice, dosáhli díky zničení tří pout a díky zmenšení vášně, nenávisti a zaslepenosti toho stavu, kdy se ještě jednou navrátí. Ještě jednou se zrodí v tomto světě a tu udělají konec strasti.

Více než pět set laiků, Ánando, kteří zemřeli v Nádice, dosáhli díky zničení tří pout vstupu do proudu. Nezrodí se už v nízkých stavech, mají jistotu, míří k probuzení.

(8) Ale není v tom žádný zázrak, Ánando, že lidská bytost zemře. Kdybyste ale při každém úmrtí přicházeli k *Tathágotovi* a takto se ptali, bylo by to *Tathágotovi* na obtíž. Proto, Ánando, teď pronesu řeč o *Dhammě*, která má název Zrcadlo Dhammy. S tímto zrcadlem by ušlechtilý žák mohl, pokud by si to přál, o sobě říct: 'Nezrodím se už v pekle, ani v lůně zvířete, ani v říši *pétů*. *22) Nezrodím se v žádném z bedných stavů, ze špatných zrození, dosáhl jsem vstupu do proudu, mám jistotu, mířím k probuzení.'

(9) "A jaké je, Ánando, ono Zrcadlo Dhammy, s nímž by ušlechtilý žák mohl, pokud by si to přál, o sobě říct: 'Nezrodím se už v pekle, ani v lůně zvířete, ani v říši *pétů*. Nezrodím se v žádném z bedných stavů, ze špatných zrození, dosáhl jsem vstupu do proudu, mám jistotu, mířím k probuzení.'?"

Zde, Ánando, má žák nepohnutelnou důvěru v Buddhu: 'On je vskutku vznešený, *arahat*, pravě a zcela probuzený, s dokonalým věděním a jednáním, ten, který dobře odešel a vidí svět, neporovnatelný vůdce těch, kteří vést se dají, učitel bohů a lidí, probuzený, vznešený.'

Má nepohnutelnou důvěru v *Dhammu*: '*Dhamma* je Vznešeným dobře vyložena, je viditelná, bezčasá, zve k vyzkoušení, vede k cíli, je individuálně poznatelná moudrými.'

Má nepohnutelnou důvěru v *sanghu*: 'Komunita žáků Vznešeného je na dobré cestě, je na přímé cestě, je na správné cestě, je na systematické cestě. Sestává ze čtyř párů lidí, *23) z osmi druhů osob: Je hodná úcty, hodná pohostinství, hodná darů, hodná projevů respektu. Je pro svět nejlepším polem pro získávání zásluh.' *24)

Je obdařen mravností, která je milá ušlechtilým, která je celková, bez mezer, bez nečistot, která je chválena moudrými, která je příznivá pro soustředění.

Toto je, Ánando, ono Zrcadlo Dhammy, s nímž by ušlechtilý žák mohl, pokud by si to přál, o sobě říct: 'Nezrodím se už v pekle, ani v lůně zvířete, ani v říši *pétů*. Nezrodím se v žádném z bědných stavů, ze špatných zrození, dosáhl jsem vstupu do proudu, mám jistotu, mířím k probuzení.'"

(10) A i když Vznešený dlel v Nádice, v Cihlovém sále, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammě*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(11) Když pak Vznešený pobyl v Nádice, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do Vésálí."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Vésálí. A tam ve Vésálí dlel Vznešený v Ambapálině mangovém háji.

(12) Tam oslovil Vznešený mnichy:

"Mnichové, mnich by měl být bdělý a jasně chápající. Takové je moje ponaučení pro vás.

A jak, mnichové, je mnich bdělý? Zde, mnichové, mnich spočívá v nahlížení těla, v nahlížení pocitů, v nahlížení mysli, nahlížení předmětů mysli; vytrvalý, jasně chápající a pozorný, když odložil světskou žádost a žal. Takto, mnichové, je mnich bdělý. *25)

(13) A jak, mnichové, je mnich jasně chápající? Zde, mnichové, mnich jedná s jasným pochopením, když chodí, jedná s jasným pochopením, když se dívá kupředu či zpět, jedná s jasným pochopením, když ohýbá či natahuje (jakoukoliv část těla), jedná s jasným pochopením, když nese misku na almužnu a oděvy, jedná s jasným pochopením, když jí, pije, žvýká a chutná, jedná s jasným pochopením, když vylučuje výkaly a moč, jedná s jasným pochopením, když jde, stojí, sedí, usíná, probouzí se, jedná s jasným pochopením, když mluví a mlčí. Takto, mnichové, je mnich jasně chápající.

Mnichové, mnich by měl být bdělý a jasně chápající. Takové je moje ponaučení pro vás."

(14) Kurtizána Ambapáli uslyšela, že Vznešený přišel do Vésálí a dlí v jejím mangovém háji. I nechala zapřáhnout mnoho skvělých vozů, vystoupila na jeden z nich, vyjela z Vésálí a jela do své zahrady. Vozem dojela až tam, kam to bylo možné, pak z něj sestoupila a pěšky došla k Vznešenému. Když k němu přistoupila, vzdala mu úctu a usedla po straně. Vznešený pak kurtizánu Ambapáli, sedící po straně, poučoval, podněcoval a plnil nadšením řečí o *Dhammě*.

Potom kurtizána Ambapáli tou řečí o *Dhammě* poučená, podněcená a nadšená, řekla Vznešenému: "Ať ode mne zítra Vznešený spolu s komunitou mnichů přijme jídlo." Vznešený souhlasil mlčením. Když kurtizána Ambapáli poznala, že Vznešený souhlasí, vstala ze sedadla, vzdala Vznešenému úctu, obešla ho po pravici a odešla.

(15) Vésálíjští Ličchavijové uslyšeli, že Vznešený přišel do Vésálí a dlí v Ambapálině mangovém háji. I nechali zapřáhnout mnoho skvělých vozů, vystoupili každý na jeden z nich a vyjeli z Vésálí. Někteří z nich byli celí modří, s modrými šaty a ozdobami. Jiní byli celí žlutí, se žlutými šaty a ozdobami. Další byli celí červení, s červenými šaty a ozdobami. A další byli celí bílí, s bílými šaty a ozdobami.

(16) A kurtizána Ambapáli se vracela po cestě proti mladým Ličchavijům, osu proti ose, kolo proti kolu, jho proti jhu. Ličchavijové se ptali kurtizány Ambapáli: "Nu, Ambapáli, proč jedeš proti nám, osu proti ose, kolo proti kolu, jho proti jhu?"

"Věc se má tak, urození pánové, že Vznešený spolu s komunitou mnichů ode mne přijal pozvání na zítřejší jídlo."

"Nu, Ambapáli, vzdej se toho jídla za sto tisíc."

"I kdybyste mi, urození, dávali celé Vésáli i se závislým územím, tak významného jídla se nevzdám."

A Liččhavijové luskali prsty: "Pánové, porazila nás ta mangová dívka, podvedla nás ta mangová dívka." *26)

A Liččhavijové pak jeli do Ambapáline mangového háje.

(17) Vznešený zdálky uviděl ty Liččhavije, jak přijíždějí, a řekl mnichům: "Mnichové, kteří z vás neviděli Třiatřicet bohů, necht' pohlédnou na tu skupinu Liččhavijů, necht' si je dobře prohlédnou a představí si tu skupinu Liččhavijů jako skupinu Třiatřiceti bohů."

(18) Potom Liččhavijové dojeli vozem až tam, kam to bylo možné, pak z něj sestoupili a pěšky došli k Vznešenému. Když k němu přistoupili, vzdali mu úctu a usedli po straně. Vznešený pak Liččhavije, sedící po straně, poučoval, podněcoval a plnil nadšením řečí o *Dhammē*.

Potom Liččhavijové, tou řečí o *Dhammē* poučení, podněcení a nadšení, řekli Vznešenému: "Ať od nás zítra Vznešený spolu s komunitou mnichů přijme jídlo."

"Ale, Liččhavijové, zítřejší jídlo už jsem přislíbil kurtizáně Ambapáli."

A Liččhavijové luskali prsty: "Pánové, porazila nás ta mangová dívka, podvedla nás ta mangová dívka."

Potom Liččhavijové vyslechli Vznešeného slova, vzali je na vědomí, vstali ze sedadel, vzdali Vznešenému úctu, obešli ho po pravici a odešli.

(19) A kurtizána Ambapáli, poté co skončila noc, připravila ve svém domě vybrané tvrdé a měkké druhy jídel. Nato oznámila Vznešenému: "Je čas, pane, jídlo je připraveno."

Potom se Vznešený v době dopolední obléknul, vzal misku a svrchní roucho a přišel spolu se skupinou mnichů do domu kurtizány Ambapáli. Tam se usadil na připraveném sedadle.

Nato kurtizána Ambapáli obsloužila skupinu mnichů s Buddhou v čele, vlastní rukou jim servírovala vybrané tvrdé a měkké druhy jídla. Když pak Vznešený dojedl a sundal ruku z misky, kurtizána Ambapáli si vzala jiné, nízké sedadlo a usedla po straně.

Když takto seděla po straně, řekla kurtizána Ambapáli Vznešenému toto: "Já, pane, věnuji tuto svou zahradu komunitě mnichů s Buddhou v čele."

Vznešený zahradu přijal. Potom, když Vznešený kurtizánu Ambapáli poučil, podnětil a nadchnul řečí o *Dhammē*, vstal ze sedadla a odešel.

(20) A i když Vznešený dlel ve Vésáli, v Ambapálině mangovém háji, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(21) Když pak Vznešený pobyl v Ambapálině mangovém háji, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu:

"Pojďme, Ánando, půjdeme do vesničky Béluva."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému. A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do vesničky Béluva. A tam, ve vesničce Béluva, pak Vznešený prodléval.

(22) Tam oslovil Vznešený mnichy:

"Běžte, mnichové, stravte dobu dešťů v okolí Vésáli, kde máte přátele, známé nebo příznivce. Já strávím dobu dešťů právě zde, ve vesničce Béluva.

"Dobře, pane," odpověděli mnichové Vznešenému. A trávili dobu dešťů v okolí Vésáli, kde měl kdo přátele, známé či příznivce. A Vznešený trávil deště právě tam, ve vesničce Béluva.

(23) Když pak přišly deště, Vznešeného napadla těžká nemoc, silná bolest, byl na pokraji smrti. Všechny ty bolesti Vznešený snášel bdělý, jasně chápající, nevyvedený z rovnováhy.

A Vznešeného napadlo: "Nehodí se, abych dosáhl úplné *nibbány*, aniž bych oslovil své ošetřovatele, aniž bych o tom informoval komunitu mnichů. Měl bych tedy tu nemoc svou silou potlačit a žít dál." A Vznešený nemoc potlačil svou silou a žil dál. A nemoc ustoupila.

(24) Nedlouho poté, co se Vznešený vyléčil z nemoci, vyšel ze svého obydlí a usadil se ve stínu na připraveném sedadle. Ctihodný Ánanda přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu, usedl po straně a řekl mu:

"Jsem šťasten, pane, že je Vznešený opět zdrav. Jsem šťasten, pane, že se Vznešený uzdravil. I já sám jsem se, pane, kvůli Vznešeného chorobě cítil velmi slabě, nic jsem kolem sebe neviděl, nemohl jsem jasně myslet. A přece jsem, pane, měl jakousi útěchu, že Vznešený nedosáhne úplné *nibbány*, dokud nedá své instrukce ohledně komunity mnichů."

(25) "Co ode mne, Ánando, komunita mnichů očekává? Učil jsem, Ánando, *Dhammu*, aniž bych dělal rozdíly mezi vnitřní a vnější naukou. *Tathágata*, Ánando, nezná sevřenou pěst učitele.

Kdo by si, Ánando, myslel: 'Já budu vést komunitu mnichů' či 'Komunita mnichů je na mně závislá,' ten ať dá své instrukce ohledně komunity mnichů. *Tathágata* si, Ánando, nemyslí: 'Já budu vést komunitu mnichů' či 'Komunita mnichů je na mně závislá.' Jaké instrukce by měl, Ánando, *Tathágata* dát ohledně komunity mnichů?

Jsem, Ánando, chatrný, starý, letitý, dosáhl jsem starého věku, je mi osmdesát let. Jako je, Ánando, starý vůz udržován v chodu jen s pomocí oprav, asi tak je, Ánando, *Tathágatovo* tělo udržováno v provozu jen s velkým úsilím.

Je tehdy se *Tathágata* cítí dobře, když dosáhne bezznakového soustředění myslí, zániku pocitování." *27)

(26) "Proto, Ánando, buďte sami sobě ostrovem, sami sobě útočištěm, nemějte žádné jiné útočiště. Mějte *Dhammu* jako ostrov, *Dhammu* jako útočiště, nechtějte žádné jiné útočiště. A jak, Ánando, je mnich sám sobě ostrovem, sám sobě útočištěm, jak nechce žádné jiné útočiště? Jak má *Dhammu* jako ostrov, *Dhammu* jako útočiště, jak nechce žádné jiné útočiště?

Zde, Ánando, mnich spočívá v nahlížení těla, vytrvalý, jasně chápající a pozorný, odloží světskou žádost a žal. Spočívá v nahlížení pocitů, vytrvalý, jasně chápající a pozorný, odloží světskou žádost a žal. Spočívá v nahlížení myslí, vytrvalý, jasně chápající a pozorný, odloží světskou žádost a žal. Spočívá v nahlížení předmětů myslí, vytrvalý, jasně chápající a pozorný, odloží světskou žádost a žal.

Takto, Ánando, je mnich sám sobě ostrovem, sám sobě útočištěm, takto nechce žádné jiné útočiště. Takto má *Dhammu* jako ostrov, *Dhammu* jako útočiště, takto nechce žádné jiné útočiště.

Ti, Ánando, kteří teď nebo po mém odchodu budou sami sobě ostrovem, sami sobě útočištěm, kteří nebudou chtít žádné jiné útočiště, kteří budou mít *Dhammu* jako ostrov, *Dhammu* jako útočiště, kteří nebudou chtít žádné jiné útočiště, ti, Ánando, kteří mají chuť se učit, ti budou z mých mnichů nejpřednějšími."

Skončena je druhá část

III.

(1) Potom se Vznešený v době dopolední obléknul, vzal misku a svrchní roucho a vstoupil do Vésálí, aby obdržel almužnu. Obešel Vésálí, snědl to, co mu bylo dáno, a když se navrátil, řekl ctihodnému Ánandovi: "Vezmi, Ánando, podložku pro sezení, půjdeme na celý zbytek dne do svatyně Čápála."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému, vzal podložku pro sezení a následoval Vznešeného.

(2) A Vznešený došel do svatyně Čápála, kde usedl na připravené sedadlo. Ctihodný Ánanda vzdal Vznešenému úctu a usedl po straně. Vznešený mu pak řekl: "Okouzlující je, Ánando, Vésálí, okouzlující je svatyně Udéna, okouzlující jsou i svatyně Gótamaka, Sattambaka, Bahuputta, Sárandada a Čápála.

(3) Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *28) kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, přál-li by si to, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu. *29)

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, přál-li by si to, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek."

(4) Ale ctihodný Ánanda, přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, nebyl schopen věc pochopit, nepoprosil Vznešeného: "Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí,

pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí," protože jeho mysl ovlivnil Mára.

(5) I podruhé řekl Vznešený ctihodnému Ánandovi:

"Okouzlující je, Ánando, Vésáli, okouzlující je svatyně Udéna, okouzlující jsou i svatyně Gótamaka, Sattambaka, Bahuputta, Sárandada a Čápála.

Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, přál-li by si to, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, přál-li by si to, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek."

Ale ctihodný Ánanda, přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, nebyl schopen věc pochopit, nepoprosil Vznešeného: "Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí," protože jeho mysl ovlivnil Mára.

I potřetí řekl Vznešený ctihodnému Ánandovi:

"Okouzlující je, Ánando, Vésáli, okouzlující je svatyně Udéna, okouzlující jsou i svatyně Gótamaka, Sattambaka, Bahuputta, Sárandada a Čápála.

Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, přál-li by si to, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, přál-li by si to, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek."

Ale ctihodný Ánanda, přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, nebyl schopen věc pochopit, nepoprosil Vznešeného: "Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí," protože jeho mysl ovlivnil Mára.

(6) Potom řekl Vznešený ctihodnému Ánandovi:

"Nyní, Ánando, běž, kam je ti libo."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému, vstal ze sedadla, vzdal Vznešenému úctu, obešel ho po pravici a nedaleko usedl u kořenů jiného stromu.

(7) Nedlouho poté, co ctihodný Ánanda odešel, přistoupil k Vznešenému Mára Zlý, stanul po jedné straně a oslovil Vznešeného:

"Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného. Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

'Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít za žáky mnichy, kteří budou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, kteří budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.'

(8) A nyní, pane, má Vznešený za žáky mnichy, kteří jsou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopili svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, kteří mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

'Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít za žáčky mnišky, které budou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, které budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.'

A nyní, pane, má Vznešený za žáčky mnišky, které jsou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopily svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, které mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečně *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečně *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

'Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít laické žáky, kteří budou moudří, ukáznění, schopní, učené, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, kteří budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.'

A nyní, pane, má Vznešený laické žáky, kteří jsou moudří, ukáznění, schopní, učené, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopili svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, kteří mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečně *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečně *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

'Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít laické žáčky, které budou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, které budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.'

A nyní, pane, má Vznešený laické žáčky, které jsou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopily svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, které mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečně *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečně *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

'Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud tento čistý život nebude vzkvétat, dokud nebude rozšířený, věhlasný, známý a dobře vysvětlený mnoha lidem.'

A nyní, pane, tento čistý život vzkvétá, nyní je rozšířený, věhlasný, známý a dobře vysvětlený mnoha lidem.

Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného."

(9) Když bylo toto řečeno, pravil Vznešený Márovi Zlému toto:

"Buď bez starostí, Zlý, zanedlouho nastane *Tathágatova* konečná *nibbána*, po uplynutí tří měsíců od této chvíle dosáhne *Tathágata* konečné *nibbány*."

(10) A ve svatyni Čápála Vznešený, uvědomělý a jasně chápající, odvrhl svou vůli k životu. A když Vznešený odvrhl vůli k životu, nastalo velké a strašné zemětřesení a hromy duněly. Potom Vznešený pochopil význam této události a pronesl tento inspirovaný výrok:

"Mudrc odvrhl vůli k existenci,

k bytí nízkému i vznešenému.

S vnitřním klidem a usebrán,

rozsekl svou vlastní existenci

jako brnění."

(11) Potom ctihodného Ánandu napadlo: "Zázračné a nádherné je věru toto zemětřesení, velké a strašné je věru toto zemětřesení. I hromy duní. Jaký je ale důvod, jaká je příčina takového velkého zemětřesení?"

(12) A ctihodný Ánanda přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu, usedl po straně a řekl mu: "Zázračné a nádherné bylo věru toto zemětřesení, velké a strašné bylo věru toto zemětřesení. I hromy duněly. Jaký je ale důvod, jaká je příčina takového velkého zemětřesení?"

(13) "Existuje, Ánando, těchto osm důvodů, těchto osm příčin takového velkého zemětřesení. Jakých osm?"

Tato velká země, Ánando, spočívá na vodě, voda spočívá na vzduchu, vzduch spočívá na prostoru. Když, Ánando, vanou velké větry, tyto větry rozechvívají vodu a tato voda třese zemí. Toto je první důvod, první příčina takového velkého zemětřesení.

(14) A dále, Ánando, žije-li mocný asketa či bráhma, který si podrobil svou mysl nebo božstvo s velkou silou a mocí, a jestliže někdo z nich rozvinul koncentraci na limitovaný aspekt země a na nelimitovaný aspekt vody, *30) ten touto zemí otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je druhý důvod, druhá příčina takového velkého zemětřesení.

(15) A dále, Ánando, když *bódhisatta* *31) odchází ze sféry *Tusita* a uvědomělý a jasně chápající sestupuje do matčina lůna, tehdy se tato země otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je třetí důvod, třetí příčina takového velkého zemětřesení.

(16) A dále, Ánando, když *bódhisatta* uvědomělý a jasně chápající vychází z matčina lůna, tehdy se tato země otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je čtvrtý důvod, čtvrtá příčina takového velkého zemětřesení.

(17) A dále, Ánando, když *Tathágata* dosáhne nejvyššího, pravého a úplného probuzení, tehdy se tato země otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je pátý důvod, pátá příčina takového velkého zemětřesení.

(18) A dále, Ánando, když *Tathágata* roztočí nejvyšší kolo zákona, *32) tehdy se tato země otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je šestý důvod, šestá příčina takového velkého zemětřesení.

(19) A dále, Ánando, když *Tathágata* uvědomělý a jasně chápající odvrhne vůli k životu, tehdy se tato země otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je sedmý důvod, sedmá příčina takového velkého zemětřesení.

(20) A dále, Ánando, když *Tathágata* dosáhne konečné *nibbány* beze zbytku, *33) tehdy se tato země otřásá, zachvívá a pohybuje. Toto je osmý důvod, osmá příčina takového velkého zemětřesení. Toto je, Ánando, osm důvodů, osm příčin takového velkého zemětřesení.

(21) A věru, Ánando, existuje těchto osm shromáždění. Kterých osm? Shromáždění bojovníků, shromáždění bráhma, shromáždění hospodářů, shromáždění asketů, shromáždění Čtyř velkých králů, *34) shromáždění Třiatřiceti, shromáždění Márovo a shromáždění Brahmovo.

(22) Vzpomínám si, jak jsem vstoupil do mnoha set shromáždění bojovníků. Před tím, než jsem tam vstoupil a promluvil, jsem na sebe vzal takovou barvu a takový hlas, jaké měli oni. Potom jsem je poučil, podnítil a nadchnul řečí o *Dhammě*. Když jsem mluvil, nepoznali mne: 'Nuže, kdo to mluví? Je to bůh, či člověk?' A když jsem domluvil, tak jsem zmizel. A když jsem zmizel, tak mne nepoznali: 'Nuže, kdo to zmizel? Byl to bůh, či člověk?'

(23) Vzpomínám si, jak jsem vstoupil do mnoha set shromáždění bráhma, hospodářů, asketů, Čtyř velkých králů, Třiatřiceti, Máry a Brahmy. Před tím, než jsem tam vstoupil a promluvil, jsem na sebe vzal takovou barvu a takový hlas, jaké měli oni. Potom jsem je poučil, podnítil a nadchnul řečí o *Dhammě*. Když jsem mluvil, tak mne nepoznali: 'Nuže, kdo to mluví? Je to bůh, či člověk?' A když jsem domluvil, tak jsem zmizel. A když jsem zmizel, tak mne nepoznali: 'Nuže, kdo to zmizel? Byl to bůh, či člověk?'

Toto je, Ánando, osm shromáždění.

(24) Existuje, Ánando, osm oblastí ovládnutí. Kterých osm? *35)

(25) Někdo, kdo vnímá svou vlastní podobu, vidí omezené vnější tvary, krásné či škaredé, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je první oblast ovládnutí.

(26) Někdo, kdo vnímá svou vlastní podobu, vidí neomezené vnější tvary, krásné či škaredé, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je druhá oblast ovládnutí.

(27) Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí omezené vnější tvary, krásné či škaredé, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je třetí oblast ovládnutí.

(28) Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí neomezené vnější tvary, krásné či škaredé, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je čtvrtá oblast ovládnutí.

(29) Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí vnější tvary, modré, s modrou barvou, s modrým vzhledem, jako je třeba modrý květ lnu nebo modrá látka z Báránasí, na obou stranách zarovnaná, právě tak někdo, kdo nevnímá subjektivně tvary, vidí vnější tvary, modré, s modrou barvou, s modrým vzhledem, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je pátá oblast ovládnutí.

(30) Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí vnější tvary, žluté, se žlutou barvou, se žlutým vzhledem, jako je třeba žlutý květ *kanikáru* nebo žlutá látka z Báránasí, na obou stranách zarovnaná, právě tak někdo, kdo

nevnímá subjektivně tvary, vidí vnější tvary, žluté, se žlutou barvou, se žlutým vzhledem, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je šestá oblast ovládnutí.

(31) Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí vnější tvary, červené, s červenou barvou, s červeným vzhledem, jako je třeba červený květ *bandhudžívaku* nebo červená látka z Báránasí, na obou stranách zarovnaná, právě tak někdo, kdo nevnímá subjektivně tvary, vidí vnější tvary, červené, s červenou barvou, s červeným vzhledem, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je sedmá oblast ovládnutí.

(32) Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí vnější tvary, bílé, s bílou barvou, s bílým vzhledem, jako je třeba bílá Jitřenka nebo bílá látka z Báránasí, na obou stranách zarovnaná, právě tak někdo, kdo nevnímá subjektivně tvary, vidí vnější tvary, bílé, s bílou barvou, s bílým vzhledem, a vnímá je takto: 'Ovládl jsem a jako takové je znám a vidím.' To je osmá oblast ovládnutí.

Toto je, Ánando, osm oblastí ovládnutí.

(33) Existuje, Ánando, osm typů osvobození. *36) Kterých osm?

Někdo, kdo sám má tvar, vidí tvary. To je první osvobození.

Někdo, kdo nevnímá svou vlastní podobu, vidí vnější tvary. To je druhé osvobození.

Někdo je soustředěn na myšlenku: 'Příjemné.' To je třetí osvobození.

V důsledku úplného překonání vnímání tvarů, v důsledku ukončení vnímání smyslových reakcí, v důsledku nevnímání si rozmanitosti vnímání někdo dlí, dosáhnuv oblasti nekonečnosti prostoru, s myšlenkou: 'Prostor je nekonečný.' To je čtvrté osvobození.

Když úplně překonal oblast nekonečnosti prostoru, někdo dlí, dosáhnuv oblasti nekonečnosti vědomí, s myšlenkou: 'Vědomí je nekonečné.' To je páté osvobození.

Když úplně překonal oblast nekonečnosti vědomí, někdo dlí, dosáhnuv oblasti nicoty, s myšlenkou: 'Nic neexistuje.' To je šesté osvobození.

Když úplně překonal oblast nicoty, někdo dlí, dosáhnuv oblasti ani vnímání, ani nevnímání. To je sedmé osvobození.

Když úplně překonal oblast ani vnímání, ani nevnímání, někdo dlí, dosáhnuv zániku vnímání a pocitování. To je osmé osvobození.

Toto je, Ánando, osm typů osvobození.

(34) Jednou jsem, Ánando, prodléval na břehu řeky Néraňdžará, u *banijánového* stromu zvaného Ochránce stád, hned poté, co jsem dosáhl probuzení. A tehdy, Ánando, ke mně přistoupil Mára Zlý, stanul po jedné straně a oslovil mne: 'Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.'

(35) Nato jsem, Ánando, odvětil Márovi Zlému toto: 'Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít za žáky mnichy, kteří budou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, kteří budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.

Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít za žáčky mnišky, které budou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, které budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.

Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít laické žáky, kteří budou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, kteří budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.

Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít laické žáčky, které budou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, které budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.

Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud tento čistý život nebude vzkvétat, dokud nebude rozšířený, věhlasný, známý a dobře vysvětlený mnoha lidem.'

(36) A právě dnes, Ánando, teď, ve svatyni Čápála, ke mně přistoupil Mára Zlý, stanul po jedné straně a oslovil mne:

'Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného. Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

»Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít za žáky mnichy, kteří budou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, kteří budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.«

A nyní, pane, má Vznešený za žáky mnichy, kteří jsou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopili svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, kteří mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

»Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít za žáčky mnišky, které budou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, které budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.«

A nyní, pane, má Vznešený za žáčky mnišky, které jsou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopily svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, které mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

»Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít laické žáky, kteří budou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, kteří budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.«

A nyní, pane, má Vznešený laické žáky, kteří jsou moudří, ukáznění, schopní, učení, držitelé *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, kteří pochopili svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, kteří mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, kteří učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

»Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud nebudu mít laické žáčky, které budou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopí svého učitele a budou vysvětlovat, učit, oznamovat, upevňovat, vyjevovat a vykládat *Dhammu*, které budou moci v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které budou učit tuto mimořádnou *Dhammu*.«

A nyní, pane, má Vznešený laické žáčky, které jsou moudré, ukázněné, schopné, učené, držitelky *Dhammy*, jednající podle *Dhammy* a správně, které pochopily svého učitele a vysvětlují, učí, oznamují, upevňují, vyjevují a vykládají *Dhammu*, které mohou v souladu s *Dhammou* zcela odmítnout jiné nauky, které učí tuto mimořádnou *Dhammu*. Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.

Pane, Vznešený kdysi pronesl tato slova:

»Dotud, Zlý, nedosáhnu konečné *nibbány*, dokud tento čistý život nebude vzkvétat, dokud nebude rozšířený, věhlasný, známý a dobře vysvětlený mnoha lidem.«

A nyní, pane, tento čistý život vzkvátá, nyní je rozšířený, věhlasný, známý a dobře vysvětlený mnoha lidem.

Pane, nyní nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*, nechť *Sugata* dosáhne konečné *nibbány*, nyní je vhodný čas pro konečnou *nibbánu* Vznešeného.'

(37) Když bylo, Ánando, toto řečeno, pravil jsem Márovi Zlému toto:

'Bud' bez starostí, Zlý, zanedlouho nastane *Tathágatova* konečná *nibbána*, po uplynutí tři měsíců od této chvíle dosáhne *Tathágata* konečné *nibbány*.'

A právě dnes, Ánando, teď, ve svatyni Čápála, *Tathágata*, uvědomělý a jasně chápající, odvrhl vůli k životu."

(38) Nato řekl ctihodný Ánanda Vznešenému: "Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí."

"Dosti, Ánando, nepros *Tathágatu*. Čas na to, abys, Ánando, prosil *Tathágatu*, už minul."

(39) I podruhé řekl ctihodný Ánanda Vznešenému: "Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí."

"Dosti, Ánando, nepros *Tathágatu*. Čas na to, abys, Ánando, prosil *Tathágatu*, už minul."

I potřetí řekl ctihodný Ánanda Vznešenému: "Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí."

"Máš, Ánando, důvěru v *Tathágatovo* probuzení?"

"Ano, pane."

"Tak proč tedy, Ánando, *Tathágatu* prosíš až do třetice?"

(40) "Z vlastních úst Vznešeného jsem, pane, slyšel tato slova: 'Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek.'"

"A věřil jsi tomu, Ánando?"

"Ano, pane."

"Tedy je to, Ánando, tvoje chyba, tvoje vina, že i přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, jsi nebyl schopen věc pochopit a nepoprosil jsi *Tathágatu*: 'Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.'

Kdybys, Ánando, poprosil, podvkráté by *Tathágata* odmítl, ale napotřetí by souhlasil. Tedy je to, Ánando, tvoje chyba a tvoje vina.

(41) Jednou jsem, Ánando, prodléval v Rádžagaze, na Supí hoře. I tam jsem ti, Ánando, řekl: 'Okouzlující je, Ánando, Rádžagaha, okouzlující je Supí hora.

Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek.'

Ale i přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, jsi nebyl schopen věc pochopit a nepoprosil jsi *Tathágatu*: 'Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.'

Kdybys, Ánando, poprosil, podvkráté by *Tathágata* odmítl, ale napotřetí by souhlasil. Tedy je to, Ánando, tvoje chyba a tvoje vina.

(42) A později jsem, Ánando, prodléval stále ještě v Rádžagaze, v Banijánové zahradě, na Zlodějském útesu, v jeskyni Sedmi listů na úbočí hory Vébhára, na Černé skále na stráních Hory zřeců, na svahu u Hadího jezírka v Chladném lese, v Hřejivé zahradě, na Krmišti veverek v Bambusovém háji, v Dživakově mangovém háji, v Gazelím háji v Brusném údolí.

(43) A všude tam jsem ti, Ánando, říkal: 'Okouzlující je, Ánando, Rádžagaha, okouzlující je Banijánová zahrada, Zlodějský útes, jeskyně Sedmi listů na úbočí hory Vébhára, Černá skála na stráni Hory zřeců, Hadí jezírko v Chladném lese, Hřejivá zahrada, Krmiště veverek v Bambusovém háji, Dživakův mangový háj, Gazelí háj v Brusném údolí.

(44) Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek.'

Ale i přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, jsi nebyl schopen věc pochopit a nepoprosil jsi *Tathágatu*: 'Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.'

Kdybys, Ánando, poprosil, podvkráte by *Tathágata* odmítl, ale napotřetí by souhlasil. Tedy je to, Ánando, tvoje chyba a tvoje vina.

(45) A ještě později jsem, Ánando, prodléval právě zde, ve Vésáli, ve svatyni Udéna. I tam jsem ti, Ánando, řekl: 'Okouzlující je, Ánando, Vésáli, okouzlující je svatyně Udéna.'

Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek.'

Ale i přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, jsi nebyl schopen věc pochopit a nepoprosil jsi *Tathágatu*: 'Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.'

Kdybys, Ánando, poprosil, podvkráte by *Tathágata* odmítl, ale napotřetí by souhlasil. Tedy je to, Ánando, tvoje chyba a tvoje vina.

(46) A ještě potom jsem, Ánando, prodléval právě zde, ve Vésáli, ve svatyních Gótamaka, Sattamba, Bahuputta a Sárandada. I tam jsem ti, Ánando, říkal: 'Okouzlující je, Ánando, Vésáli, okouzlující jsou svatyně Gótamaka, Sattamba, Bahuputta a Sárandada.'

Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek.'

Ale i přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, jsi nebyl schopen věc pochopit a nepoprosil jsi *Tathágatu*: 'Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.'

Kdybys, Ánando, poprosil, podvkráte by *Tathágata* odmítl, ale napotřetí by souhlasil. Tedy je to, Ánando, tvoje chyba a tvoje vina.

(47) A právě dnes, Ánando, teď, ve svatyni Čápála, jsem ti řekl: 'Okouzlující je, Ánando, Vésáli, okouzlující je svatyně Čápála.'

Kdokoliv, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, kdokoliv je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, kdokoliv je udržuje a zvládá, ten by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu celý cyklus nebo po zbytek cyklu.

Tathágata, Ánando, rozvinul čtyři složky psychické síly, *Tathágata* je zmnožil, použil coby prostředku, upevnil, *Tathágata* je udržuje a zvládá. *Tathágata* by mohl, Ánando, pokud by si to přál, zůstat naživu po celý cyklus nebo po jeho zbytek.'

Ale i přes takovou přímou narážku, přes takto jasně podané vysvětlení, jsi nebyl schopen věc pochopit a nepoprosil jsi *Tathágatu*: 'Pane, nechť Vznešený zůstane naživu po celý cyklus, pro dobro mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí, ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.'

Kdybys, Ánando, poprosil, podvkráte by *Tathágata* odmítl, ale napotřetí by souhlasil. Tedy je to, Ánando, tvoje chyba a tvoje vina.

(48) Což jsem, Ánando, už dříve neučil, že ode všech milých a příjemných věcí či osob musí nastat odloučení, oddělení a rozdělení s nimi? Jak by tedy, Ánando, bylo možné, aby nezaniklo to, co je zrozené, složené, podřízené změně? Takový stav věcí není možný!

A to, Ánando, čeho se *Tathágata* vzdal, co odhodil, odvrhl a zanechal - tedy jeho životní síla - o tom pronesl konečné slovo: 'Zanedlouho nastane *Tathágatova* konečná *nibbána*, po uplynutí tří měsíců od této chvíle dosáhne *Tathágata* konečné *nibbány*.'

A že by *Tathágata* tato slova odvolal, aby mohl žít dál, to je nemožné!

Pojďme, Ánando, půjdeme do Velkého lesa, do Haly se sedlovou střechou."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

(49) Poté Vznešený spolu s ctihodným Ánandou přišli do Velkého lesa, do Haly se sedlovou střechou. Když došli, řekl Vznešený ctihodnému Ánandovi: "Běž, Ánando, svolej do shromažďovací síně všechny mnichy, kteří prodlévají v okolí Vésálí."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému a svolal do shromažďovací síně všechny mnichy, kteří prodlévají v okolí Vésálí. Když se mnichové shromáždili, přistoupil ctihodný Ánanda k Vznešenému, vzdal mu úctu a stanul po straně. Potom řekl Vznešenému: "Pane, mnišská komunita je shromážděna. Nyní nechť Vznešený udělá, co je mu libo."

(50) Poté Vznešený vstal ze sedadla a šel do shromažďovací síně. Když tam přišel, usedl na připravené sedadlo a oslovil mnichy:

"Nuže, mnichové, ty nauky, které jsem přímo poznal a které jsem vám vysvětlil, ty byste měli uvádět do praxe a rozvíjet, aby tento čistý život vytrval, aby dlouho vydržel, pro blaho mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí.

A jaké jsou, mnichové ty nauky, které jsem přímo poznal, které jsem vám vysvětlil a které byste měli uvádět do praxe a rozvíjet, aby tento čistý život vytrval, aby dlouho vydržel, pro blaho mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí?

Jsou to: čtyři kultivace bdělosti, čtyři pravé snahy, čtyři složky psychické síly, pět smyslů, pět sil, sedm faktorů probuzení, ušlechtilá osmidílná stezka. *37)

Toto jsou, mnichové, ty nauky, které jsem přímo poznal, které jsem vám vysvětlil a které byste měli uvádět do praxe a rozvíjet, aby tento čistý život vytrval, aby dlouho vydržel, pro blaho mnoha lidí, pro štěstí mnoha lidí ze soucitu se světem, pro prospěch, dobro a štěstí bohů a lidí."

(51) Poté Vznešený dále oslovil mnichy:

"Nuže nyní vás, mnichové, nabádám: složené věci jsou podřízeny zániku, usilujte se svědomitostí! Zanedlouho nastane *Tathágatova* konečná *nibbána*, po uplynutí tří měsíců od této chvíle dosáhne *Tathágata* konečné *nibbány*."

Toto řekl Vznešený. Když to *Sugata* pronesl, přidal ještě tato slova:

"Přezrálý je můj věk, málo ze života již zbývá,
vše zanechám a odejdu, sám sobě jsa útočištěm.

Mnichové, buďte svědomití, uvědoměli a mravní,
s pevnou koncentrací a rozhodnutím ochraňujte svou mysl.

Kdo bude svědomitě praktikovat tuto *Dhammu* a *Vinaju*, *38)
odstraní tento koloběh zrození, učiní konec strasti."

Skončena je třetí část.

IV.

(1) Potom se Vznešený v době dopolední obléknul, vzal misku a svrchní roucho a vstoupil do Vésálí, aby obdržel almužnu. Obešel Vésálí, snědl to, co mu bylo dáno, a když se navrátil, prohlédl si Vésálí sloním pohledem a řekl ctihodnému Ánandovi: "Toto, Ánando, je naposled, co si *Tathágata* prohlíží Vésálí. Pojďme, Ánando, půjdeme do Bhandagámy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Bhandagámy. A tam, v Bhandagámě, pak Vznešený prodléval.

(2) Tam oslovil Vznešený mnichy:

"Mnichové, je to díky neporozumění a nepochopení čtyř základních věcí, že vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů. Kterých čtyř?"

Mnichové, je to díky neporozumění a nepochopení Ušlechtilé mravnosti, že vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Mnichové, je to díky neporozumění a nepochopení Ušlechtilého soustředění, že vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Mnichové, je to díky neporozumění a nepochopení Ušlechtilé moudrosti, že vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Mnichové, je to díky neporozumění a nepochopení Ušlechtilého osvobození, že vy i já tak dlouho bloudíme a putujeme tímto koloběhem životů.

Když se, mnichové, porozumí a pochopí Ušlechtilá mravnost, Ušlechtilé soustředění, Ušlechtilá moudrost a Ušlechtilé osvobození, tu je odseknuta žízeň po existenci, je zničeno to, co vede k existenci a není už žádné opakované existence."

(3) Toto řekl Vznešený. Když to *Sugata* pronesl, přidal ještě tato slova:

"Mravnost, soustředění, moudrost a nejvyšší osvobození,

tyto věci slavný Gótama pochopil.

A pochopiv je, Buddha učil mnichy nauku,

učitel, jenž učinil konec strasti,

zřec, který dosáhl *nibbány*."

(4) A i když Vznešený dlel v Bhandagámě, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(5) Když pak Vznešený pobyl v Bhandagámě, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme do Hatthigámy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Hatthigámy.

A i když Vznešený dlel v Hatthigámě, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

Když pak Vznešený pobyl v Hatthigámě, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme do Ambagámy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Ambagámy.

A i když Vznešený dlel v Ambagámě, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

Když pak Vznešený pobyl v Ambagámě, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme do Džambugámy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

A Vznešený spolu s velkou komunitou mnichů přišel do Džambugámy.

A i když Vznešený dlel v Džambugámě, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammē*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(6) Když pak Vznešený pobyl v Džambugámě, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme do Bhóganagaru."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Bhóganagaru.

(7) A v Bhóganagaru pak Vznešený prodléval ve svatyni Ánanda. Tam pak Vznešený oslovil mnichy: "Mnichové, naučím vás těmto čtyřem velkým rozhodnutím. Poslouchejte mne a vše si dobře zapamatujte."

"Dobře, pane," odpověděli mnichové Vznešenému.

Vznešený pak řekl toto:

(8) "Dejme tomu, mnichové, že by nějaký mnich mluvil takto: 'Ze Vznešeného úst jsem to, příteli, slyšel, v jeho přítomnosti jsem tu vědomost obdržel. Toto je *Dhamma*, toto je *Vinaja*, toto je nauka našeho učitele.' Slova toho mnicha by, mnichové, neměla být ani přijata, ani zamítnuta. Význam jeho slov byste měli dobře pochopit a konfrontovat je s rozpravami a *Vinajou*.

Jestliže by se nepodobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě nejsou Vznešeného slova, tento mnich tomu špatně porozuměl.' A s tím byste měli slova toho mnicha zamítnout.

Jestliže by se podobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě jsou Vznešeného slova, tento mnich tomu dobře porozuměl.' Toto, mnichové, je první velké rozhodnutí a měli byste jej uchovat.

(9) A dále, mnichové, by snad nějaký mnich mluvil takto: 'V tom a tom klášteře žije komunita se staršími mnichy. Z úst mnichů té komunity jsem to slyšel, v jejich přítomnosti jsem tu vědomost obdržel. Toto je *Dhamma*, toto je *Vinaja*, toto je nauka našeho učitele.' Slova toho mnicha by, mnichové, neměla být ani přijata, ani zamítnuta. Význam jeho slov byste měli dobře pochopit a konfrontovat je s rozpravami a *Vinajou*.

Jestliže by se nepodobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě nejsou Vznešeného slova, tento mnich tomu špatně porozuměl.' A s tím byste měli slova toho mnicha zamítnout.

Jestliže by se podobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě jsou Vznešeného slova, tento mnich tomu dobře porozuměl.' Toto, mnichové, je druhé velké rozhodnutí a měli byste jej uchovat.

(10) A dále, mnichové, by snad nějaký mnich mluvil takto: 'V tom a tom klášteře žije mnoho starších mnichů. Oni hodně slyšeli, znají tradici, jsou držitelé *Dhammy*, *Vinaji* a sumářů. *39) Z úst těch starších mnichů jsem to slyšel, v jejich přítomnosti jsem tu vědomost obdržel. Toto je *Dhamma*, toto je *Vinaja*, toto je nauka našeho učitele.' Slova toho mnicha by, mnichové, neměla být ani přijata, ani zamítnuta. Význam jeho slov byste měli dobře pochopit a konfrontovat je s rozpravami a *Vinajou*.

Jestliže by se nepodobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě nejsou Vznešeného slova, tento mnich tomu špatně porozuměl.' A s tím byste měli slova toho mnicha zamítnout.

Jestliže by se podobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě jsou Vznešeného slova, tento mnich tomu dobře porozuměl.' Toto, mnichové, je třetí velké rozhodnutí a měli byste jej uchovat.

(11) A dále, mnichové, by snad nějaký mnich mluvil takto: 'V tom a tom klášteře žije jeden starší mnich. On hodně slyšel, zná tradici, je držitel *Dhammy*, *Vinaje* a sumářů. Z úst toho staršího mnicha jsem to slyšel, v jeho přítomnosti jsem tu vědomost obdržel. Toto je *Dhamma*, toto je *Vinaja*, toto je nauka našeho učitele.' Slova toho mnicha by, mnichové, neměla být ani přijata, ani zamítnuta. Význam jeho slov byste měli dobře pochopit a konfrontovat je s rozpravami a *Vinajou*.

Jestliže by se nepodobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě nejsou Vznešeného slova, tento mnich tomu špatně porozuměl.' A s tím byste měli slova toho mnicha zamítnout.

Jestliže by se podobala tomu, co je řečeno v rozpravách a ve *Vinaji*, s jistotou se dá rozhodnout: 'To určitě jsou Vznešeného slova, tento mnich tomu dobře porozuměl.' Toto, mnichové, je čtvrté velké rozhodnutí a měli byste jej uchovat.

Toto jsou, mnichové, čtyři velká rozhodnutí, která byste měli uchovat."

(12) A i když Vznešený dlel v Bhóganagaru, ve svatyni Ánanda, často pronášel k mnichům tuto řeč o *Dhammě*:

"Taková je mravnost, takové je soustředění, taková je moudrost. Soustředění, rozvíjené na základě mravnosti, nese velké ovoce, velký prospěch. Moudrost, rozvíjená na základě soustředění, nese velké ovoce, velký prospěch. Mysl, rozvíjená na základě moudrosti, je osvobozena od vad, to jest od smyslové touhy, od touhy po existenci, od špatných názorů a od nevědomosti."

(13) Když pak Vznešený pobyl v Bhóganagaru, jak dlouho chtěl, oslovil ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme do Pávy."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

A Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přišel do Pávy. A tam v Pávě pak Vznešený prodléval v mangovém háji kovářova syna Čundy.

(14) Kovářův syn Čunda uslyšel, že Vznešený přišel do Pávy a dlí v jeho mangovém háji. A kovářův syn Čunda přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu a usedl po straně. Vznešený pak kovářova syna Čundu, sedícího po straně, poučoval, podněcoval a plnil nadšením řečí o *Dhammě*.

(15) Potom kovářův syn Čunda, tou řečí o *Dhammě* poučený, podněcený a nadšený, řekl Vznešenému: "Ať ode mne zítra Vznešený spolu s komunitou mnichů přijme jídlo."

Vznešený souhlasil mlčením.

(16) Když kovářův syn Čunda poznal, že Vznešený souhlasí, vstal ze sedadla, vzdal Vznešenému úctu, obešel ho po pravici a odešel.

(17) A kovářův syn Čunda, poté, co skončila noc, připravil ve svém domě vybrané tvrdé a měkké druhy jídel. Nato oznámil Vznešenému: "Je čas, pane, jídlo je připraveno."

(18) Potom se Vznešený v době dopolední obléknul, vzal misku a svrchní roucho a přišel spolu se skupinou mnichů do domu kovářova syna Čundy. Tam se usadil na připraveném sedadle. Poté řekl kovářovu synovi Čundovi: "Čundo, všechnu 'prasečí pochoutku', *40) kterou jsi připravil, dej mně. Skupině mnichů dej ostatní tvrdé a měkké druhy jídel."

"Dobře, pane," odpověděl kovářův syn Čunda Vznešenému. Všechnu připravenou 'prasečí pochoutku' dal Vznešenému a skupině mnichů dal ostatní tvrdé a měkké druhy jídel.

(19) A Vznešený mu řekl: "Čundo, co ti z 'prasečí pochoutky' zbylo, to zakopej do jámy. Neboť nevidím, Čundo, v tomto světě s jeho bohy, s *Máry*, s *brahmy*, se zástupy asketů a *bráhmanů*, se všemi bohy a lidmi, nikoho kromě *Tathágoty*, kdo by ji mohl sníst a dobře strávit."

"Dobře, pane," odpověděl kovářův syn Čunda Vznešenému. A vše, co zbylo z 'prasečí pochoutky', zakopal do jámy. Pak přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu a usedl po straně.

Potom, když Vznešený kovářova syna Čundu poučil, podnítil a nadchnul řečí o *Dhammě*, vstal ze sedadla a odešel.

(20) A když Vznešený pojedl jídlo kovářova syna Čundy, napadla ho těžká nemoc, krvavý průjem, velmi silná bolest, byl na pokraji smrti. Všechny ty bolesti Vznešený snášel bdělý, jasně chápající, nevyvedený z rovnováhy.

A Vznešený oslovil ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme do Kusináry."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

Slyšel jsem, že sněda jídlo kováře Čundy,

Buddhu napadla silná nemoc, byl na pokraji smrti.

Když snědl 'prasečí pochoutku',

choroba těžká učitele sklátila.

Přes silný průjem ale Vznešený řekl:

"Půjdu až do města Kusinára!"

(21) Potom Vznešený sestoupil z cesty, přišel ke kořenům nějakého stromu a oslovil ctihodného Ánandu: "Pojď sem, Ánando, slož mi načtyřikrát svrchní roucho. Jsem unaven, Ánando, chci se posadit."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému a složil načtyřikrát svrchní roucho.

(22) A Vznešený usedl na připravené sedadlo a řekl ctihodnému Ánandovi: "Běž, Ánando, přines mi vodu. Mám žízeň a chci se napít."

Nato odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému takto: "Teď, pane, přejelo říčku pět set vozů. Vody je málo a je špinavá, kola ji zakalila. Ale nedaleko je, pane, řeka Kakutthá, ta má dobrou a chladnou vodu, je průhledná a má krásné břehy. Tam se Vznešený napije vody, tam ochladí své údy."

(23) I podruhé řekl Vznešený ctihodnému Ánandovi: "Běž, Ánando, přines mi vodu. Mám žízeň a chci se napít."

I podruhé odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému takto: "Teď, pane, přejelo říčku pět set vozů. Vody je málo a je špinavá, kola ji zakalila. Ale nedaleko je, pane, řeka Kakutthá, ta má dobrou a chladnou vodu, je průhledná a má krásné břehy. Tam se Vznešený napije vody, tam ochladí své údy."

(24) I potřetí řekl Vznešený ctihodnému Ánandovi: "Běž, Ánando, přines mi vodu. Mám žízeň a chci se napít."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému, vzal misku a přistoupil k říčce. A tu ta říčka, kterou kola zakalila, která byla skoro bez vody a špinavá, tekla čirá a pročištěná.

(25) A ctihodného Ánandu napadlo: "Je věru zázračná a nádherná *Tathágotova* velká síla a moc! Tato říčka, kterou kola zakalila, která byla skoro bez vody a špinavá, teče najednou čirá a pročištěná."

Nabral miskou vodu, přistoupil k Vznešenému a řekl mu: "Pane, je věru zázračná a nádherná *Tathágotova* velká síla a moc! Tato říčka, kterou kola zakalila, která byla skoro bez vody a špinavá, tekla najednou čirá a pročištěná. Necht' Vznešený pije vodu, necht' *Sugata* pije vodu."

A Vznešený se napil vody.

(26) Tehdy Pukkusa z národa Mallů, žák Álary Kálámy, *41) došel do poloviny cesty z Kusináry do Pávy.

A Pukkusa z národa Mallů uviděl Vznešeného, jak sedí u kořenů nějakého stromu. Pak přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu, usedl po straně a řekl Vznešenému toto: "Je to zázračné, pane, a nádherné, jak ti, co odešli do bezdomoví, setrvávají v klidu.

(27) Kdysi, pane, když byl Álara Káláma na cestě, usedl u kořenů nějakého stromu. A nato blízko Álary Kálámy projelo pět set vozů. A nějaký člověk, pane, který přicházel hned za tou karavanou vozů, přistoupil k Álárovi Kálámovi a řekl mu toto: 'Zdaž jsi, pane, viděl pět set vozů?' - 'Věřu jsem je neviděl, příteli.' - 'Zdaž jsi, pane, slyšel jejich zvuk?' - 'Věřu jsem neslyšel zvuk, příteli.' - 'A zdaž jsi spal, pane?' - 'Věřu jsem nespál, příteli.' - 'Zdaž jsi, pane, byl při vědomí?' - 'Tak, tak, příteli.' - 'Tedy ty, pane, jsi byl při vědomí, nespál jsi, a přesto jsi neviděl ani neslyšel pět set vozů, které projížděly velmi blízko tebe? A přece, pane, je tvé svrchní roucho posypáno prachem?' - 'Tak, tak, příteli.'

Potom, pane, toho člověka napadlo: 'Je to věru zázračné a nádherné, jak ti, co odešli do bezdomoví, setrvávají v klidu. Ač jsou při vědomí a ač nespí, nevidí ani neslyší pět set vozů, které projíždějí velmi blízko nich!' Pojal pevnou důvěru v Álaru Kálámu a odešel."

(28) "Co si myslíš, Pukkuso? Co se dá hůře udělat či dosáhnout? Že někdo, ač při vědomí a ač nespí, nevidí ani neslyší pět set vozů, které projíždějí velmi blízko něho, nebo že ač je někdo při vědomí a nespí, nevidí ani neslyší, když prší, když hřmí a když létají blesky?"

(29) "Co je, pane, těch pět set vozů nebo i šest, sedm, osm, devět, deset stovek nebo i sto či tisíc stovek takových vozů? Vždyť toto se dá hůře udělat či dosáhnout, že ač je někdo při vědomí a nespí, nevidí ani neslyší, když prší, když hřmí a když létají blesky."

(30) "Jednou jsem, Pukkuso, dlel v Átumě, ve Slupkovém domku. Tehdy přšelo, hřmělo a létaly blesky. A jacísi dva bratři rolníci a čtyři orající volí byli zabiti. Potom z Átumu vyšla velká skupina lidí a došla tam, kde leželi zabiti ti dva bratři rolníci a čtyři orající volí.

(31) Tehdy jsem, Pukkuso, vyšel ze Slupkového domku a přecházel jsem sem a tam na volném prostranství u jeho dveří. A jakýsi člověk, Pukkuso, z té velké skupiny lidí ke mně přistoupil, pozdravil mne a stanul po straně. A toho člověka jsem se, Pukkuso, zeptal:

(32) 'Proč se, příteli, shromáždila tato velká skupina lidí?' - 'Teď, pane, když přšelo, hřmělo a létaly blesky, byli zabiti dva bratři rolníci a čtyři orající volí. Proto se shromáždila tato velká skupina lidí. Ty, pane, jsi byl kde?' -

'Byl jsem zde, příteli.' - 'Zdaž jsi to, pane, viděl?' - 'Věru jsem to neviděl, příteli.' - 'Zdaž jsi, pane, něco slyšel?' - 'Věru jsem neslyšel nic, příteli.' - 'A zdaž jsi spal, pane?' - 'Věru jsem nespál, příteli.' - 'Zdaž jsi, pane, byl při vědomí?' - 'Tak, tak, příteli.' - 'Tak ty jsi, pane, když přšelo, hřmělo a padaly blesky, nic neviděl ani neslyšel?' - 'Tak, tak, příteli.'

(33) Potom, Pukkuso, toho člověka napadlo: 'Je to věru zázračné a nádherné, jak ti, co odešli do bezdomoví, setrvávají v klidu. Ač jsou při vědomí a ač nespí, nevidí ani neslyší, když přší, hřmí a létají blesky!' Pojal ve mne pevnou důvěru, vzdal mi úctu, obešel mne po pravici a odešel."

(34) Nato pravil Pukkusa z národa Mallů Vznešenému: "Pane, všechna důvěra, kterou jsem měl v Áláru Kálámu, jakoby byla odfouknuta silným větrem nebo odnesena rychlým říčním proudem.

Výborně, pane! Výborně, pane! Jako kdyby někdo obrátil to, co bylo převráceno, nebo odhalil to, co bylo zakryto, jako kdyby někdo ukázal cestu zbloudilému nebo nesl v temnotě lampu s myšlenkou: 'Ti, kdo mají oči, uvidí to, co lze vidět.' Tak Vznešený různými způsoby vyložil *Dhammu*.

Pane, jdu k Vznešenému jako k útočišti, jdu k *Dhammě* jako k útočišti, jdu ke komunitě mnichů jako k útočišti. Kéž mne Vznešený přijme za svého laického následovníka, který u něj od tohoto dne pro celý život hledá své útočiště."

(35) Potom Pukkusa z národa Mallů řekl svému člověku: "Běž, dobrý člověče, přines mi dvojici zlatých rouch, která jsou čistá a připravená k oblečení."

"Dobře, pane," odpověděl ten člověk Pukkusovi z národa Mallů a přinesl tu dvojici zlatých rouch.

A Pukkusa z národa Mallů tu čistou dvojici zlatých rouch nabídl Vznešenému: "Pane, necht' Vznešený projeví soucit a přijme tuto čistou dvojici zlatých rouch!"

"Tedy, Pukkuso, jedno roucho obleč mně a druhé Ánandovi."

"Dobře, pane," odpověděl Pukkusa z národa Mallů Vznešenému. Jedno roucho oblékl Vznešenému a druhé ctihodnému Ánandovi.

(36) A Vznešený pak Pukkusu z národa Mallů poučoval, podněcoval a plnil nadšením řečí o *Dhammě*. Potom Pukkusa z národa Mallů vstal ze sedadla, vzdal Vznešenému úctu, obešel ho po pravici a odešel.

(37) A zanedlouho poté, co Pukkusa z národa Mallů odešel, ctihodný Ánanda to čisté zlaté roucho upravil na těle Vznešeného. A roucho jakoby bylo zbaveno záře.

Potom ctihodný Ánanda řekl Vznešenému: "Je to věru zázračné a nádherné, pane, jak je barva *Tathágotovy* kůže světlá a čistá. Když jsem, pane, to čisté zlaté roucho upravil na těle Vznešeného, to roucho jakoby bylo zbaveno záře."

"Tak je to, Ánando. Při dvou příležitostech, Ánando, je barva *Tathágotovy* kůže nadmíru světlá a čistá. Při kterých dvou?"

V té noci, Ánando, když *Tathágata* dosáhne nejvyššího, pravého a úplného probuzení, a v té noci, když *Tathágata* dosáhne konečně *nibbány* beze zbytku, při těchto dvou příležitostech je barva *Tathágotovy* kůže nadmíru světlá a čistá.

(38) A věru, Ánando, dnes v poslední noční hlídce, poblíž Kusináry, v *sálovém* háji Mallů, mezi dvojicí *sálových* stromů, dosáhne *Tathágata* konečně *nibbány*. Pojďme, Ánando, půjdeme k řece Kakutthá."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

Pukkusa přinesl čistou dvojici zlatých rouch

a učitel, jimi pokryt, sám zlatě zářil.

(39) Potom Vznešený spolu s velkou *sanghou* mnichů přišel k řece Kakutthá. Ponořil se do řeky, vykoupal se a napil se vody. Pak vystoupil z vody, došel do mangového háje a oslovil ctihodného Čundaku: "Pojď sem, Čundako, slož mi načtyřikrát svrchní roucho. Jsem unaven, Čundako, chci si lehnout."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Čundaka Vznešenému a složil načtyřikrát svrchní roucho.

(40) Potom si Vznešený lehl do lví polohy na pravý bok, položil nohu na nohu, bdělý a jasně chápaní si určil dobu, kdy zase vstane.

(41) Když Buddha došel k řece Kakutthá,

s dobrou, příjemnou a čistou vodou,

ponořil se do ní, velmi unaven,
Tathágata, jenž nemá ve světě sobě rovného.

Když se vykoupal a napil, vystoupil ven,
 uprostřed skupiny mnichů, jimi ctěn.

Vznešený učitel, držitel *Dhammy*
 došel pak do mangového háje.

Oslovil tam mnicha Čundaku:

"Rozprostři roucho, musím si lehnout."

Čundaka - s osvobozenou myslí - jsa požádán
 rychle rozprostřel složené roucho.

Učitel ulehl, velice unaven

a Čundaka se tam před ním usadil.

(42) Potom oslovil Vznešený ctihodného Ánandu: "Ánando, kdyby někdo způsoboval výčitky kovářovu synu Čundovi: 'Z toho nebudeš mít zisk, příteli Čundo, z toho budeš mít smůlu, že *Tathágata* zemřel hned potom, co snědl svoji poslední almužnu od tebe,' taková výčitka by se měla kovářovu synu Čundovi rozptýlit takto: 'Z toho budeš mít zisk, příteli Čundo, z toho budeš mít štěstí, že *Tathágata* zemřel hned potom, co snědl svoji poslední almužnu od tebe. Ze Vznešeného úst jsem to, příteli Čundo, slyšel, v jeho přítomnosti jsem tu vědomost obdržel, že jsou dvě almužny, které nesou stejný plod, stejný výsledek, a ty jsou mnohem větší, než je tomu u jiných almužen. A které dvě to jsou? Almužna, kterou když *Tathágata* sní, dosáhne nejvyššího, pravého a úplného probuzení, a almužna, kterou když *Tathágata* sní, dosáhne konečné *nibbány* beze zbytku. Toto jsou dvě almužny, které nesou stejný plod, stejný výsledek, a ty jsou mnohem větší, než je tomu u jiných almužen. Kovářův syn Čunda udělal čin, který vede k dlouhému věku, kráse, štěstí, slávě, příštímu životu v nebeském světě a k suverenitě.'

Takto, Ánando, by se měla kovářskému synu Čundovi rozptýlit výčitka."

(43) Potom Vznešený pochopil význam této události a pronesl tento inspirovaný výrok:

"Vzrůstají zásluhy toho, kdo dává.

Kdož se kontroluje, nehromadí nenávisť.

Ten, jenž je schopný, odhazuje zlo -

dík zániku vášně, nenávisti a zaslepenosti je svoboden."

Skončena jest čtvrtá část.

V.

(1) Potom oslovil Vznešený ctihodného Ánandu: "Pojďme, Ánando, půjdeme na protější břeh řeky Hiraňnavatí, do blízkosti města Kusinára, do *sálového* lesa Mallů."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

Potom Vznešený spolu s velkou skupinou mnichů přešel na protější břeh řeky Hiraňnavatí, do blízkosti města Kusinára, do *sálového* lesa Mallů. Tam oslovil ctihodného Ánandu: "Pojď sem, Ánando, připrav mi lůžko mezi dvojicí *sálových* stromů, hlavou k severu. Jsem unaven, Ánando, chci si lehnout."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému a připravil lůžko mezi dvojicí *sálových* stromů, hlavou k severu.

Potom si Vznešený lehl do lví polohy na pravý bok, položil nohu na nohu, bdělý a jasně chápající.

(2) Tehdy dvojice *sálových* stromů plně rozkvetla, ač to nebylo v době, kdy tyto stromy kvetou. Jejich květy posypaly *Tatháगतovo* tělo, jakoby mu vzdávaly úctu. A ze vzduchu padaly nebeské květy *mandárava*, které také posypaly *Tatháगतovo* tělo, jakoby mu vzdávaly úctu. A ze vzduchu také padal nebeský santálový prášek, který též posypával *Tatháगतovo* tělo, jakoby mu vzdával úctu. A všude zněly nebeské hudební nástroje a písně, jakoby *Tatháगतovi* vzdávaly úctu.

(3) Potom oslovil Vznešený ctihodného Ánandu: "Dvojice *sálových* stromů, Ánando, plně rozkvetla, ač není doba, kdy tyto stromy kvetou. Jejich květy posypávají *Tatháगतovo* tělo, jakoby mu vzdávaly úctu. A ze vzduchu padají nebeské květy *mandárava*, které také posypávají *Tatháगतovo* tělo, jakoby mu vzdávaly úctu. A ze vzduchu také padá nebeský santálový prášek, který též posypává *Tatháगतovo* tělo, jakoby mu vzdával úctu. A všude znějí nebeské hudební nástroje a písně, jakoby *Tatháगतovi* vzdávaly úctu.

Ale, Ánando, to není ten správný způsob, jak by se měl *Tathágata* uctívat, respektovat a ctít. Ánando, kterýkoliv mnich, mniška, laický žák či laická žačka by jednali podle *Dhammy* a správně, ti by projevovali *Tatháगतovi* tu nejvyšší úctu. Proto byste se, Ánando, měli naučit toto: 'Budeme se chovat podle *Dhammy* a správně.'

(4) Tehdy stál ctihodný Upávana před Vznešeným a ovíval ho. A Vznešený ho napomenul: "Poodstup, mnichu, nestůj přede mnou!"

A ctihodného Ánandu napadlo: "Ctihodný Upávana je po dlouhý čas Vznešeného pečovatelem, je mu vždy nablízku. A přece teď, v posledních chvílích, ho Vznešený napomíná: 'Poodstup, mnichu, nestůj přede mnou!'"

(5) Potom oslovil ctihodný Ánanda Vznešeného: "Pane, ctihodný Upávana je po dlouhý čas Vznešeného pečovatelem, je mu vždy nablízku. A přece teď, v posledních chvílích, ho Vznešený napomíná: 'Poodstup, mnichu, nestůj přede mnou!' Jaký je, pane, důvod, jaká je příčina toho, že Vznešený takto napomíná ctihodného Upávana?"

"Ánando, ze všech deseti světových stran se shromáždila božstva, aby spatřila *Tatháगतu*. Ánando, kam až sahá tento *sálový* les Mallů, nikde v okruhu dvanácti *jódžan* *42) není místo ani na špičku vlasu, na kterém by nestálo nějaké mocné božstvo. A ta božstva, Ánando, si stěžují: 'Přišli jsme z dálky, abychom spatřili *Tatháगतu*. Jen zřídka se na světě objevují *Tatháगतové*, *arahati*, pravě a zcela probuzení. Dnes, v poslední hlídce noci, dosáhne *Tathágata* konečně *nibbány*. A tento mnich stojí před Vznešeným a zakrývá ho, takže nespátříme *Tatháगतu* v jeho posledních chvílích.' Tak si božstva stěžují, Ánando."

(6) "A, pane, jakých božstev si je Vznešený vědom?"

"Jsou tu, Ánando, božstva povětří, se světskou myslí. Ta pláčou, s rozpuštěnými vlasy, rozhazují rukama, padají jako podřátá, válí se sem a tam: 'Příliš brzy dosáhne Vznešený konečně *nibbány*! Příliš brzy dosáhne *Sugata* konečně *nibbány*! Příliš brzy zmizí Oko světa!"

Jsou tu, Ánando, božstva země, se světskou myslí. Ta pláčou, s rozpuštěnými vlasy, rozhazují rukama, padají jako podřátá, válí se sem a tam: 'Příliš brzy dosáhne Vznešený konečně *nibbány*! Příliš brzy dosáhne *Sugata* konečně *nibbány*! Příliš brzy zmizí Oko světa!"

Ale ta božstva, jejichž vášeň došla zániku, ta jsou bdělá a jasně chápající a smířila se se situací: 'Věci složené jsou nestálé - tak co se s tím dá dělat?!'"

(7) "Dříve, pane, mnichové po skončení období dešťů přicházeli ze všech stran, aby spatřili *Tatháगतu*. A my jsme ty ctihodné mnichy přijímali, aby mohli spatřit *Tatháगतu* a obsluhovat ho. Po odchodu Vznešeného, pane, nebudeme moci přijímat ty ctihodné mnichy, aby mohli spatřit *Tatháगतu* a obsluhovat ho."

(8) "Tato čtyři místa, Ánando, by měl s úctou navštívit syn dobré rodiny, jenž má ve mě důvěru. Která čtyři?"

'Zde se *Tathágata* narodil,' toto místo *43) by měl s úctou navštívit syn dobré rodiny, jenž má ve mě důvěru.

'Zde *Tathágata* dosáhl nejvyššího, pravého a úplného probuzení,' toto místo *44) by měl s úctou navštívit syn dobré rodiny, jenž má ve mě důvěru.

'Zde *Tathágata* roztočil nejvyšší kolo zákona,' toto místo *45) by měl s úctou navštívit syn dobré rodiny, jenž má ve mě důvěru.

'Zde *Tathágata* dosáhl konečné *nibbány* beze zbytku,' toto místo *46) by měl s úctou navštívit syn dobré rodiny, jenž má ve mě důvěru.

Toto jsou, Ánando, čtyři místa, která by měl s úctou navštívit syn dobré rodiny, jenž má ve mě důvěru.

A věru, Ánando, budou přicházet mniši, mnišky, laičtí žáci a žačky, kteří ve mě mají důvěru, s myšlenkou: 'Zde se *Tathágata* narodil,' nebo 'Zde *Tathágata* dosáhl nejvyššího, pravého a úplného probuzení,' nebo 'Zde *Tathágata* roztočil nejvyšší kolo zákona,' nebo 'Zde *Tathágata* dosáhl konečné *nibbány* beze zbytku.'

Ti, Ánando, kteří na cestě ke svatyním zemřou s čistou myslí, ti všichni se při rozpadu těla, po smrti, narodí ve šťastném zrození, v nebeském světě."

(9) "Jak se, pane, máme chovat k ženám?"

"Nevidět je, Ánando."

"A když je, pane, uvidíme, jak se máme chovat?"

"Nemluvit, Ánando."

"A když bychom už promluvili, pane, jak se máme chovat?"

"Měli byste, Ánando, upevnit bdělost."

(10) "Co máme, pane, udělat s tělem *Tathágoty*?"

"Ánando, vy se nestarejte o uctění *Tathágotova* těla! Usilujte, Ánando, o vyšší věci, snažte se a starejte se o své vlastní dobro. Buďte svědomití, horliví a rozhodní. Jsou zde, Ánando, moudří bojovníci, *bráhmani* a hospodáři, kteří jsou *Tathágotovi* oddáni, ti uctí *Tathágotovo* tělo."

(11) "A co, pane, se tedy má udělat s tělem *Tathágoty*?"

"To, Ánando, co se dělá s tělem universálního vladaře, to necht' se udělá s tělem *Tathágoty*."

"A co, pane, se dělá s tělem universálního vladaře?"

"Tělo universálního vladaře se, Ánando, obalí novou látkou a potom česanou bavlnou. Takto se obalí pětsetkrát novou látkou a česanou bavlnou, vloží se do železného džbánku od oleje a přikryje se jiným železným džbánkem. Pak se udělá hranice ze dřeva všech vůní a na ní se tělo universálního vladaře spálí. Pak se na křížovatce čtyř cest udělá pro universálního vladaře *stúpa*. *47) To se, Ánando, dělá s tělem universálního vladaře.

A co se, Ánando, dělá s tělem universálního vladaře, to necht' se udělá s tělem *Tathágoty*. Na křížovatce čtyř cest necht' se *Tathágotovi* udělá *stúpa*. Pro ty, kdož tam přinesou věnce, vonné esence nebo santálový prášek, kdož vzdávají *Tathágotovi* úctu a zklidní svou mysl, pro ty z toho vyplyne užitek a štěstí na dlouhou dobu.

(12) Tito čtyři lidé jsou, Ánando, hodni *stúpy*. Kteří čtyři?

Tathágotata, *arahat*, pravě a zcela probuzený, je hoden *stúpy*. Individuální buddha *48) je hoden *stúpy*. *Tathágotův* žák je hoden *stúpy*. Universální vladař je hoden *stúpy*.

A jaká je příčina toho, Ánando, že je *Tathágotata*, *arahat*, pravě a zcela probuzený, hoden *stúpy*? Mnoho lidí, Ánando, zklidní svou mysl s myšlenkou: "Toto je *stúpa* toho Vznešeného, *arahata*, pravě a zcela probuzeného!" Když takto zklidní mysl, tak se při rozpadu těla, po smrti, narodí ve šťastném zrození, v nebeském světě. Toto je, Ánando, příčina toho, že je *Tathágotata*, *arahat*, pravě a zcela probuzený, hoden *stúpy*.

A jaká je příčina toho, Ánando, že je individuální Buddha hoden *stúpy*? Mnoho lidí, Ánando, zklidní svou mysl s myšlenkou: "Toto je *stúpa* toho Vznešeného individuálního Buddha!" Když takto zklidní mysl, tak se při rozpadu těla, po smrti, narodí ve šťastném zrození, v nebeském světě. Toto je, Ánando, příčina toho, že je individuální Buddha hoden *stúpy*.

A jaká je příčina toho, Ánando, že je *Tathágotův* žák hoden *stúpy*? Mnoho lidí, Ánando, zklidní svou mysl s myšlenkou: "Toto je *stúpa* žáka toho Vznešeného, *arahata*, pravě a zcela probuzeného!" Když takto zklidní mysl, tak se při rozpadu těla, po smrti, narodí ve šťastném zrození, v nebeském světě. Toto je, Ánando, příčina toho, že je *Tathágotův* žák hoden *stúpy*.

A jaká je příčina toho, Ánando, že je universální vladař hoden *stúpy*? Mnoho lidí, Ánando, zklidní svou mysl s myšlenkou: "Toto je *stúpa* toho spravedlivého, pravdivého krále!" Když takto zklidní mysl, tak se při rozpadu těla, po smrti, narodí ve šťastném zrození, v nebeském světě. Toto je, Ánando, příčina toho, že je universální vladař hoden *stúpy*.

Tito čtyři lidé jsou, Ánando, hodni *stúpy*."

(13) Potom ctihodný Ánanda vstoupil do obydlí, opřel se o zárubeň dveří a plakal: "Běda, jsem jen pouhý učedník, co mám teď dělat! A můj učitel, jenž má se mnou tolik soucitu, dosáhne konečně *nibbány*!"

A Vznešený oslovil mnichy: "Nuže, mnichové, kde je Ánanda?"

"Ctihodný Ánanda, pane, vstoupil do obydlí, je opřený o zárubeň dveří a pláče: 'Běda, jsem jen pouhý učedník, co mám teď dělat! A můj učitel, jenž má se mnou tolik soucitu, dosáhne konečně *nibbány*!'"

A Vznešený oslovil nějakého mnicha: "Běž, mnichu, mým jménem oslov Ánandu: 'Učitel tě, příteli Ánando, volá.'"

"Dobře, pane," odpověděl ten mnich Vznešenému, přistoupil k ctihodnému Ánandovi a řekl mu: "Učitel tě, příteli Ánando, volá."

"Dobře, přáteli," odpověděl ctihodný Ánanda tomu mnichovi, přistoupil k Vznešenému, vzdal mu úctu a usedl po straně.

(14) Vznešený pak řekl ctihodnému Ánandovi toto: "Dosti, Ánando, netruchli, nenaříkej! Což jsem, Ánando, už dříve neučil, že ode všech milých a příjemných věcí či osob musí nastat odloučení, oddělení a rozdělení s nimi? Jak by tedy, Ánando, bylo možné, aby nezaniklo to, co je zrozené, složené, podřízené změně? Takový stav věcí není možný!"

Po dlouhý čas jsi, Ánando, obsluhoval *Tathágotu*, laskavými skutky, laskavou řečí i laskavými myšlenkami, celým svým srdcem, nezměrně. Nasbíral jsi mnoho zásluh, Ánando! Vyvíjej úsilí, aby jsi se brzy zbavil znečištění mysli."

(15) Potom oslovil Vznešený mnichy:

"Mnichové, všichni ti *arahati*, právě a zcela probuzení, kteří žili v minulosti, ti Vznešení také měli takové dobré pečovatele, jako já mám Ánandu. I všichni ti *arahati*, právě a zcela probuzení, kteří budou žít v budoucnosti, ti Vznešení také budou mít takové dobré pečovatele, jako já mám Ánandu.

Ánanda, mnichové, je moudrý. On ví, kdy je ten pravý čas, kdy mohou k *Tathágotovi* přijít mnichové, kdy mnišky, kdy laičtí žáci, kdy laickéžačky, kdy královští ministři, kdy učitelé jiných nauk a jejich žáci.

(16) Mnichové, Ánanda má tyto čtyři zázračné a krásné vlastnosti. Které čtyři?

Jestliže, mnichové, přijde skupina mnichů navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina mnichů zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina mnišek navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina mnišek zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina laických žáků navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina laických žáků zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina laických žaček navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina laických žaček zklamána.

A mnichové, universální vladař má tyto čtyři zázračné a krásné vlastnosti. Které čtyři?

Jestliže, mnichové, přijde skupina bojovníků navštívit universálního vladaře, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže universální vladař promluví, tu je tato skupina také potěšena. A když universální vladař zmlkne, tu je skupina bojovníků zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina *bráhmanů* navštívit universálního vladaře, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže universální vladař promluví, tu je tato skupina také potěšena. A když universální vladař zmlkne, tu je skupina *bráhmanů* zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina hospodářů navštívit universálního vladaře, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže universální vladař promluví, tu je tato skupina také potěšena. A když universální vladař zmlkne, tu je skupina hospodářů zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina asketů navštívit universálního vladaře, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže universální vladař promluví, tu je tato skupina také potěšena. A když universální vladař zmlkne, tu je skupina asketů zklamána.

A zrovna tak, mnichové, má tyto čtyři zázračné a krásné vlastnosti i Ánanda.

Jestliže, mnichové, přijde skupina mnichů navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina mnichů zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina mnišek navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina mnišek zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina laických žáků navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina laických žáků zklamána.

Jestliže, mnichové, přijde skupina laických žaček navštívit Ánandu, je potěšena, jen ho spatří. Jestliže Ánanda promluví o *Dhammě*, tu je tato skupina také potěšena. A když Ánanda zmlkne, tu je skupina laických žaček zklamána.

Toto jsou, mnichové, ty čtyři zázračné a krásné vlastnosti, které má Ánanda."

(17) Nato řekl ctihodný Ánanda Vznešenému: "Pane, kéž Vznešený nedosáhne konečné *nibbány* v tomto malém městečku, v lesním a provinčním městečku. Jsou, pane, jiná velkoměsta, jako je Čampá, Rádžagaha, Sávatthí, Sákéta, Kósambí a Báránasí. Tam nechť Vznešený dosáhne konečné *nibbány*! Tam je mnoho bohatých bojovníků, *bráhmanů* i hospodářů, kteří jsou Vznešenému oddáni, ti patřičně uctí *Tathágotovo* tělo."

"Nemluv tak, Ánando, nemluv tak, Ánando! Neříkej: 'malé městečko, lesní a provinční městečko!'"

(18) Kdysi, Ánando, žil král jménem Mahásudassana, universální vladař, spravedlivý, pravdivý král, obdařen sedmi klenoty. *49) Dobył všechny čtyři světové strany a v jeho zemi bylo bezpečně. Tato Kusinára, Ánando, se tehdy jmenovala Kusávatí a bylo to hlavní město Mahásudassanovy říše. Měřilo na délku z východu na západ dvanáct *jódžan* a na šířku ze severu na jih sedm *jódžan*.

Hlavní město Kusávatí, Ánando, bylo mocné a prosperující, mělo mnoho obyvatel, bylo plné lidí a dobře zaopatřeno. Jako mají, Ánando, bohové své hlavní město Álakamandu, mocné, prosperující, s mnoha obyvateli, plné *jakkhů* *50) a dobře zaopatřené, právě tak, Ánando, bylo hlavní město Kusávatí mocné, prosperující, s mnoha obyvateli, plné lidí a dobře zaopatřené.

Hlavní město Kusávatí, Ánando, bylo ve dne v noci plné deseti druhů hluku: slonů, koňů, vozů, bubnů, bubinků, *víny*, písní, gongů, volání 'Sláva!' a volání 'Jezte, pijte, užívejte si!'

(19) Běž, Ánando, vejdi do Kusináry a oznam kusinářským Mallům: 'Dnes, Vásetthové, v poslední hlídce noci dosáhne *Tathágata* konečné *nibbány*. Přijďte, Vásetthové, přijďte, Vásetthové, abyste si později nevyčítali: »Na území naší vesnice dosáhl *Tathágata* konečné *nibbány* a my jsme nespátřili *Tathágotu* v jeho posledních chvílích.«"

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému, obléknul se, vzal misku a svrchní roucho a sám vstoupil do Kusináry.

(20) Tehdy byli kusinářští Mallové kvůli nějaké záležitosti shromážděni v poradní hale. A ctihodný Ánanda přišel do poradní haly a oznámil jim: "Dnes, Vásetthové, v poslední hlídce noci dosáhne *Tathágata* konečné *nibbány*. Přijďte, Vásetthové, přijďte, Vásetthové, abyste si později nevyčítali: 'Na území naší vesnice dosáhl *Tathágata* konečné *nibbány* a my jsme nespátřili *Tathágotu* v jeho posledních chvílích.'"

(21) Když jim to ctihodný Ánanda řekl, tu Mallové, jejich synové, snachy a manželky v žalu, s bolestí v srdci a s myslí ztrápenou plakali, s rozpuštěnými vlasy, rozhazovali rukama, padali jako podřatí, váleli se sem a tam: "Příliš brzy dosáhne Vznešený konečné *nibbány*! Příliš brzy dosáhne *Sugata* konečné *nibbány*! Příliš brzy zmizí Oko světa!"

A potom Mallové, jejich synové, snachy a manželky v žalu, s bolestí v srdci a s myslí ztrápenou přišli k *sálovému* lesu a přistoupili k ctihodnému Ánandovi.

(22) A ctihodného Ánandu napadlo: "Jestli nechám kusinářské Mally vzdávat Vznešenému úctu po jednom, uplyne noc a přece se všichni nevystřídají. Co kdybych teď kusinářské Mally seřadil do skupin podle rodin a nechal je vzdát Vznešenému úctu: 'Pane, ten a ten Malla s dětmi, s manželkou, s doprovodem a s přáteli sklání v úctě svou hlavu u nohou Vznešeného.'"

Potom ctihodný Ánanda seřadil kusinářské Mally do skupin podle rodin a nechal je vzdát Vznešenému úctu: 'Pane, ten a ten Malla s dětmi, s manželkou, s doprovodem a s přáteli sklání v úctě svou hlavu u nohou Vznešeného.'"

A tímto způsobem ctihodný Ánanda nechal kusinářské Mally vzdát Vznešenému úctu hned v první hlídce noci.

(23) Tehdy pobýval v Kusináře potulný asketa jménem Subhadda, který slyšel: "Dnes v poslední hlídce noci dosáhne asketa Gótama konečné *nibbány*."

A potulného asketu Subhaddu napadlo: "Slyšel jsem, že staří asketové, velcí učitelé, říkali: 'Jen někdy se na světě objevují *Tathágotové*, *arahatí*, právě a zcela probuzení.' A dnes v poslední hlídce noci dosáhne asketa Gótama konečné *nibbány*. A ve mně vznikla jistá pochyba. Mám důvěru, že asketa Gótama je schopen učit *Dhammu* tak, že budu moci tuto pochybu odvrhnout."

(24) Potom potulný asketa Subhadda došel do *sálového* lesa Mallů, přistoupil k ctihodnému Ánandovi a řekl mu: "Slyšel jsem, ctěný Ánando, že staří asketové, velcí učitelé, říkali: 'Jen někdy se na světě objevují *Tathágotové*, *arahatí*, právě a zcela probuzení.' A dnes v poslední hlídce noci dosáhne asketa Gótama konečné *nibbány*. A ve mně vznikla jistá pochyba. Mám důvěru, že asketa Gótama je schopen učit *Dhammu* tak, že budu moci tuto pochybu odvrhnout. Ctěný Ánando, kéž mohu asketu Gótamu spatřit."

Nato řekl ctihodný Ánanda potulnému asketovi Subhaddovi: "Dosti, příteli Subhaddo, neobtěžuj *Tathágatu*. Vznešený je unaven."

I podruhé řekl potulný asketa Subhadda ctihodnému Ánandovi: "Slyšel jsem, ctěný Ánando, že staří asketové, velcí učitelé, říkali: 'Jen někdy se na světě objevují *Tathágatové*, *arahati*, pravě a zcela probuzení.' A dnes v poslední hlídce noci dosáhne asketa Gótama konečné *nibbány*. A ve mně vznikla jistá pochyba. Mám důvěru, že asketa Gótama je schopen učít *Dhammu* tak, že budu moci tuto pochybu odvrhnout. Ctěný Ánando, kéž mohu asketu Gótamu spatřit."

Nato řekl ctihodný Ánanda potulnému asketovi Subhaddovi: "Dosti, příteli Subhaddo, neobtěžuj *Tathágatu*. Vznešený je unaven."

I potřetí řekl potulný asketa Subhadda ctihodnému Ánandovi: "Slyšel jsem, ctěný Ánando, že staří asketové, velcí učitelé, říkali: 'Jen někdy se na světě objevují *Tathágatové*, *arahati*, pravě a zcela probuzení.' A dnes v poslední hlídce noci dosáhne asketa Gótama konečné *nibbány*. A ve mně vznikla jistá pochyba. Mám důvěru, že asketa Gótama je schopen učít *Dhammu* tak, že budu moci tuto pochybu odvrhnout. Ctěný Ánando, kéž mohu asketu Gótamu spatřit."

Nato řekl ctihodný Ánanda potulnému asketovi Subhaddovi: "Dosti, příteli Subhaddo, neobtěžuj *Tathágatu*. Vznešený je unaven."

(25) Vznešený uslyšel tuto rozmluvu ctihodného Ánandy s potulným asketou Subhaddou. A Vznešený oslovil ctihodného Ánandu: "Dosti, Ánando, nebraň Subhaddovi! Nechť je, Ánando, Subhaddovi umožněno spatřit *Tathágatu*. Na cokoliv se mne Subhadda zeptá, na to všechno se zeptá s touhou po vědění, aniž by mne chtěl urazit. A cokoli mu já vysvětlím, to velmi rychle pochopí."

Potom řekl ctihodný Ánanda potulnému asketovi Subhaddovi: "Běž, příteli Subhaddo, Vznešený ti dává svolení."

(26) A potulný asketa Subhadda přistoupil k Vznešenému, vyměnil si s ním pozdravy a po přátelském rozhovoru usedl po straně. Když seděl po straně, řekl potulný asketa Subhadda Vznešenému toto: "Ctěný Gótamo, jsou různí asketové a *bráhmani*, kteří mají zástupy žáků, jsou známými a slavnými učiteli, jsou zakladateli škol, mnoho lidí o nich vysoce smýšlí, jako je například Púrana Kassapa, Makkhali Gósála, Adžita Késakambalí, Pakudha Kaččájana, Saňdžaja Béalatthiputta či Nigantha Náthaputta. Zdalipak ti všichni dosáhli poznání, jak každý z nich tvrdí, nebo žádný z nich nedosáhl, nebo některý dosáhl a některý ne?"

"Dosti, Subhaddo! Ať je to jak chce, kdo z nich dosáhl poznání a kdo ne! Naučím tě, Subhaddo, *Dhammu*. Poslouchej mne a vše si dobře zapamatuj."

"Dobře, pane," odpověděl potulný asketa Subhadda Vznešenému. Vznešený řekl toto:

(27) "Subhaddo, v které *Dhammě* a *Vinaji* není ušlechtilá osmidílná stezka, tam nejsou ani osoby na prvním, druhém, třetím či čtvrtém stupni dosažení. A Subhaddo, v které *Dhammě* a *Vinaji* je ušlechtilá osmidílná stezka, tam jsou i osoby na prvním, druhém, třetím či čtvrtém stupni dosažení. A Subhaddo, v této *Dhammě* a *Vinaji* je ušlechtilá osmidílná stezka, zde jsou i osoby na prvním, druhém, třetím či čtvrtém stupni dosažení. Jiné systémy jsou prosty osob s nějakým stupněm dosažení. A kdyby se, Subhaddo, mnichové správně cvičili v této *Dhammě* a *Vinaji*, svět by nebyl zbaven *arahatů*."

Stár devětadvacet let, Subhaddo,

jsem odešel do bezdomoví,

hledaje věci prospěšné.

Více než padesát let

od té doby, Subhaddo, uplynulo,

jsem poutníkem po říši pravdy a *Dhammy*.

Mimo tuto *Dhammu* není osoby ani s prvním stupněm dosažení.

A není ani osoby s druhým, třetím či čtvrtým stupněm dosažení. Jiné systémy jsou prosty osob s nějakým stupněm dosažení. A kdyby se, Subhaddo, mnichové správně cvičili v této *Dhammě* a *Vinaji*, svět by nebyl zbaven *arahatů*."

(28) Nato řekl potulný asketa Subhadda Vznešenému: "Výborně, pane! Výborně, pane! Jako kdyby někdo obrátil to, co bylo převráceno nebo odhalil to, co bylo zakryto, jako kdyby někdo ukázal cestu zbloudilému nebo

nesl v temnotě lampu s myšlenkou: 'Ti, kdo mají oči, uvidí to, co lze vidět.' Tak Vznešený různými způsoby vyložil *Dhammu*.

Pane, jdu k Vznešenému jako k útočišti, jdu k *Dhammě* jako k útočišti, jdu ke komunitě mnichů jako k útočišti. Kéž v přítomnosti Vznešeného obdržím nižší i vyšší ordinaci!"

"Subhaddo, kdokoliv byl dříve žákem nějaké jiné školy a vyžaduje nižší a vyšší ordinaci, ten je na čtyři měsíce ve zkušební době. Jsou-li mnichové po uplynutí čtyř měsíců nakloněni, udělí tomu člověku nižší a vyšší ordinaci, udělí mu statut mnicha. Ale v tomto případě se musí přihlížet k rozdílnosti osob."

(29) "Jestli, pane, kdokoliv byl dříve žákem nějaké jiné školy a vyžaduje nižší a vyšší ordinaci, je na čtyři měsíce ve zkušební době a jsou-li mnichové po uplynutí čtyř měsíců nakloněni, udělí tomu člověku nižší a vyšší ordinaci, udělí mu statut mnicha, pak já mohu klidně mít zkušební dobu čtyři roky. A budou-li mnichové po uplynutí čtyř roků nakloněni, necht' mi udělí nižší a vyšší ordinaci, necht' mi udělí statut mnicha."

Ale Vznešený oslovil ctihodného Ánandu: "Nuže, Ánando, uděl Subhaddovi ordinaci."

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému.

(30) A potulný asketa Subhadda řekl ctihodnému Ánandovi: "Příteli Ánando, je velkým ziskem pro vás všechny, kdo jste osobně od učitele pokropeni tím, že dlíte v jeho blízkosti jako jeho žáci."

Obdržel potulný asketa Subhadda v přítomnosti Vznešeného nižší i vyšší ordinaci. Nedlouho po své ordinaci prodléval ctihodný Subhadda v samotě, svědomitý, horlivý a rozhodný. Velmi brzy dosáhl toho nejvyššího cíle čistého života, kvůli němuž odcházejí synové z dobrých rodin z domova do bezdomoví, dosáhl ho vlastní znalostí právě v tomto životě. Pochopil: "Ukončeno je zrozování, čistý život je uskutečněn, je uděláno to, co mělo být uděláno, nic z tohoto už mne dále nečeká!"

A ctihodný Subhadda se stal dalším z *arahatů*. Byl Vznešeného posledním osobním žákem.

Skončena je pátá část.

VI.

(1) Potom oslovil Vznešený ctihodného Ánandu: "Možná by vás, Ánando, napadlo, že učitel je mrtev. Takto byste se na to, Ánando, ale neměli dívat. Ta *Dhamma* a *Vinaja*, Ánando, kterou jsem učil a ukazoval, ta bude po mé smrti vašim učitelem.

(2) A Ánando, jestliže se mniši dnes navzájem oslovují 'příteli', tak po mé smrti by se tak neměli oslovovat. Starší mnich, *51) Ánando, by měl oslovit mladšího mnicha jménem, rodovým jménem nebo slovem 'příteli'. Mladší mnich by měl staršího mnicha oslovovat 'ctihodný' nebo 'pane'.

(3) Jestliže by si to, Ánando, *sangha* přála, může po mé smrti zrušit vedlejší a drobné předpisy. *52)

(4) Na mnicha Čhannu, Ánando, necht' je po mé smrti uvalen vyšší trest." *53)

"A pane, jaký je ten vyšší trest?"

"Mnich Čhanna, Ánando, at' si říká, co chce, ale ostatní mnichové at' na něj nemluví, ani ho nenapomínají, ani nevyučují."

(5) Potom oslovil Vznešený mnichy: "Mnichové, kdyby měl byt' jediný z vás pochybnost či nejistotu ohledně Buddhy, *Dhammy*, *sanghy*, cesty či praxe, ptejte se mnichové. Později byste mohli mít výčitky: 'Učitel nám byl tvář v tvář a přece jsme nebyli schopni se ho otázat!'"

Když bylo toto řečeno, všichni mnichové mlčeli.

Podruhé oslovil Vznešený mnichy: "Mnichové, kdyby měl byt' jediný z vás pochybnost či nejistotu ohledně Buddhy, *Dhammy*, *sanghy*, cesty či praxe, ptejte se mnichové. Později byste mohli mít výčitky: 'Učitel nám byl tvář v tvář a přece jsme nebyli schopni se ho otázat!'"

I podruhé všichni mnichové mlčeli.

Potřetí oslovil Vznešený mnichy: "Mnichové, kdyby měl byt' jediný z vás pochybnost či nejistotu ohledně Buddhy, *Dhammy*, *sanghy*, cesty či praxe, ptejte se mnichové. Později byste mohli mít výčitky: 'Učitel nám byl tvář v tvář a přece jsme nebyli schopni se ho otázat!'"

I potřetí všichni mnichové mlčeli.

A Vznešený oslovil mnichy: "Mnichové, kdybyste se nechtěli zeptat z úcty k učitelům, pak otázku sdělte svému příteli."

I nato všichni mnichové mlčeli.

(6) Potom řekl ctihodný Ánanda Vznešenému: "Zázračné a nádherné je to, pane! Mám takovouto důvěru v tuto skupinu mnichů: není zde ani jednoho mnicha, který by choval pochybnost či nejistotu ohledně Buddha, *Dhammy*, *sanghy*, cesty či praxe."

"Ánando, ty takto mluvíš jen z důvěry. Ale v této věci *Tathágata* ví, že v této skupině mnichů není ani jednoho mnicha, který by choval pochybnost či nejistotu ohledně Buddha, *Dhammy*, *sanghy*, cesty či praxe. Ánando, ten nejposlednější *54) z těchto pěti set mnichů dosáhl vstupu do proudu. Nezrodil se už v nízkých stavech, má jistotu, míří k probuzení."

(7) Potom oslovil Vznešený mnichy: "Nuže nyní vás, mnichové, nabádám: složené věci jsou podřízeny zániku, usilujte se svědomitostí!"

Toto byla poslední slova Vznešeného.

(8) Potom Vznešený dosáhl prvního stupně soustředění. Vynořil se z něj a dosáhl druhého stupně. Vynořil se z něj a dosáhl třetího stupně. Vynořil se z něj a dosáhl čtvrtého stupně soustředění. Vynořil se z něj a dosáhl oblasti nekonečnosti prostoru. Vynořil se z ní a dosáhl oblasti nekonečnosti vědomí. Vynořil se z ní a dosáhl oblasti nicoty. Vynořil se z ní a dosáhl oblasti ani vnímání, ani nevnímání. Vynořil se z ní a dosáhl zániku vnímání a pocitování.

A ctihodný Ánanda řekl ctihodnému Anuruddhovi: "Ctihodný Anuruddho, Vznešený dosáhl konečné *nibbány*."

"Příteli Ánando, Vznešený nedosáhl konečné *nibbány*, ale jen zániku vnímání a pocitování."

(9) Potom se Vznešený vynořil ze stavu, kdy zaniká vnímání a pocitování a dosáhl oblasti ani vnímání ani nevnímání. Vynořil se z ní a dosáhl oblasti nicoty. Vynořil se z ní a dosáhl oblasti nekonečnosti vědomí. Vynořil se z ní a dosáhl oblasti nekonečnosti prostoru. Vynořil se z ní a dosáhl čtvrtého stupně soustředění. Vynořil se z něj a dosáhl třetího stupně. Vynořil se z něj a dosáhl druhého stupně. Vynořil se z něj a dosáhl prvního stupně. Vynořil se z něj a dosáhl druhého stupně. Vynořil se z něj a dosáhl třetího stupně. Vynořil se z něj a dosáhl čtvrtého stupně soustředění. Hned poté, co se Vznešený vynořil ze čtvrtého stupně soustředění, dosáhl konečné *nibbány*.

(10) Když Vznešený dosáhl konečné *nibbány*, nastalo velké a strašné zemětřesení a duněly hromy.

Když Vznešený dosáhl konečné *nibbány*, pronesl Brahma Sahampati *55) tyto verše:

"Všechny bytosti na světě umřou a odhodí složky.

I tento učitel, jemuž roven není nikdo v celém světě,

Tathágata, jenž dosáhl velkou sílu, zcela probuzený -

dosáhl konečné *nibbány*."

Když Vznešený dosáhl konečné *nibbány*, pronesl Sakka, pán bohů, tyto verše:

"Běda, nestálé jsou věci složené,

podřízeny vzniku a zániku.

Jak vzniknou, tak i zaniknou.

Jejich utišení je štěstím."

Když Vznešený dosáhl konečné *nibbány*, pronesl ctihodný Anuruddha tyto verše:

"On, jenž měl tak pevnou mysl, již nevydechuje a nevydechuje.

Čistý a moudrý zemřel, došel pokoje.

S myslí neotřesenou snášel bolesti.

Jako vyvanulá lampa došla jeho mysl vysvobození."

Když Vznešený dosáhl konečné *nibbány*, pronesl ctihodný Ánanda tyto verše:

"Strašné to bylo a vlasy se ježily,

když zcela probuzený, jenž měl tolik předností,

dosáhl konečné *nibbány*."

Když Vznešený dosáhl konečné *nibbány*, tu ti mnichové, jejichž vášně nebyly zničeny, plakali, rozhazovali rukama, padali jako podřatí, válel i se sem a tam: "Příliš brzy dosáhl Vznešený konečné *nibbány*! Příliš brzy dosáhl *Sugata* konečné *nibbány*! Příliš brzy zmizelo Oko světa!"

Ale ti mnichové, jejichž vášeň došla zániku, ti se bděli a jasně chápající smířili se situací: "Věci složené jsou nestálé - tak co se s tím dá dělat?!"

11) A potom ctihodný Anuruddha oslovil mnichy: "Dosti, přátelé, netruchlete, nenaříkejte! Což Vznešený, přátelé, už dříve neučil, že ode všech milých a příjemných věcí či osob musí nastat odloučení, oddělení a rozdělení s nimi? Jak by tedy, přátelé, bylo možné, aby nezaniklo to, co je zrozené, složené, podřízené změně? Takový stav věcí není možný! Božstva jsou, přátelé, zarmoucená."

"A ctihodný pane, jakých božstev si je ctihodný Anuruddha vědom?"

"Jsou tu, přátelé, božstva povětří, se světskou myslí. Ta pláčou, s rozpuštěnými vlasy, rozhazují rukama, padají jako podřatá, válel se sem a tam: 'Příliš brzy dosáhl Vznešený konečné *nibbány*! Příliš brzy dosáhl *Sugata* konečné *nibbány*! Příliš brzy zmizelo Oko světa!'"

Jsou tu, přátelé, božstva země, se světskou myslí. Ta pláčou, s rozpuštěnými vlasy, rozhazují rukama, padají jako podřatá, válel se sem a tam: 'Příliš brzy dosáhl Vznešený konečné *nibbány*! Příliš brzy dosáhl *Sugata* konečné *nibbány*! Příliš brzy zmizelo Oko světa!'"

Ale ta božstva, jejichž vášeň došla zániku, ta jsou bdělá a jasně chápající a smířila se se situací: 'Věci složené jsou nestálé - tak co se s tím dá dělat?!'"

(12) A ctihodný Anuruddha a ctihodný Ánanda strávili zbytek té noci rozhovorem o *Dhammě*. Potom ctihodný Anuruddha oslovil ctihodného Ánandu: "Běž, příteli Ánando, vejdi do Kusináry a oznam kusinářským Mallům: 'Vásethové, Vznešený dosáhl konečné *nibbány*. Nyní udělejte, co je vám libo.'"

"Dobře, pane," odpověděl ctihodný Ánanda Vznešenému, obléknul se, vzal misku a svrchní roucho a sám vstoupil do Kusináry.

Tehdy byli kusinářští Mallové shromážděni v poradní hale právě kvůli této věci. A ctihodný Ánanda přišel do poradní haly a oznámil jim: "Vásethové, Vznešený dosáhl konečné *nibbány*. Nyní udělejte, co je vám libo."

Když jim to ctihodný Ánanda řekl, tu Mallové, jejich synové, snachy a manželky v žalu, s bolestí v srdci a s myslí ztrápenou plakali, s rozpuštěnými vlasy, rozhazovali rukama, padali jako podřatí, váleli se sem a tam: "Příliš brzy dosáhl Vznešený konečné *nibbány*! Příliš brzy dosáhl *Sugata* konečné *nibbány*! Příliš brzy zmizelo Oko světa!"

(13) A kusinářští Mallové přikázali svým služebníkům: "Nuže, dobří lidé, shromážděte všechny hudebníky, vonné esence a věnce, které jsou v Kusináře k dispozici."

A kusinářští Mallové vzali vonné esence, věnce a pět set dvojic látek a spolu s hudebníky přišli do *sálového* lesa, přistoupili k tělu Vznešeného a uctívali je tanci, zpěvem, hudbou, věnci a vonnými esencemi, stavěli látkové baldachýny a připravovali pavilóny. Tak uplynul celý den.

Potom kusinářské Mally napadlo: "Dnes už není čas spálit tělo Vznešeného. Spálíme je zítra."

A kusinářští Mallové i po druhý den uctívali tělo Vznešeného tanci, zpěvem, hudbou, věnci a vonnými esencemi, stavěli látkové baldachýny a připravovali pavilóny. Tak uplynul celý druhý den. A pak i třetí, čtvrtý, pátý a šestý den.

(14) Sedmého dne kusinářské Mally napadlo: "Uctili jsme tělo Vznešeného tanci, zpěvem, hudbou, věnci a vonnými esencemi. Teď je odneseme na jih od města a tam je spálíme."

A osm mallských představených si umylo hlavy, obléklo si nové šaty a pokusili se zdvihnout tělo Vznešeného. Ale nebyli schopni to učinit.

Potom se kusinářští Mallové zeptali ctihodného Anuruddhy: "Jaký je, ctihodný pane, důvod, jaká je příčina, že těchto osm mallských představených není schopno zvednout tělo Vznešeného?"

"Vásethové, váš záměr je jiný než záměr božstev."

(15) "Jaký je, ctihodný pane, záměr božstev?"

"Vásethové, váš záměr je: 'Uctili jsme tělo Vznešeného tanci, zpěvem, hudbou, věnci a vonnými esencemi. Teď je odneseme na jih od města a tam je spálíme.'"

Božstva, Vásetthové, mají záměr: 'Uctili jsme tělo Vznešeného božskými tanci, zpěvem, hudbou, věnci a vonnými esencemi. Teď je odneseme na sever města, severní branou vstoupíme do města, přineseme do samého středu, pak vyjdeme východní branou a východně od města spálíme tělo Vznešeného v mallské svatyni *Makuta-bandhana*.'

"Ctihodný pane, staniž se tak, jaký je záměr božstev."

(16) V onen čas byla Kusinára, včetně kanálů, popelnic a smetišť, posypána květy *mandárava* *56) až do výše kolen.

A božstva a kusinárští Mallové, když uctili tělo Vznešeného božskými a lidskými tanci, zpěvem, hudbou, věnci a vonnými esencemi, odnesli je na sever města, severní branou vstoupili do města, přinesli do samého středu, pak vyšli východní branou a východně od města složili tělo Vznešeného v mallské svatyni *Makuta-bandhana*.

(17) Potom se kusinárští Mallové zeptali ctihodného Ánandy: "Co se, ctihodný Ánando, má udělat s tělem *Tathágoty*?"

"To, Vásetthové, co se dělá s tělem universálního vladaře, to nechť se udělá s tělem *Tathágoty*."

"A co se, ctihodný Ánando, dělá s tělem universálního vladaře?"

"Tělo universálního vladaře se, Vásetthové, obalí novou látkou a potom česanou bavlnou. Takto se obalí pětsetkrát novou látkou a česanou bavlnou, vloží se do železného džbánu od oleje a přikryje se jiným železným džbánem. Pak se udělá hranice ze dřeva všech vůní a na ní se tělo universálního vladaře spálí. Pak se na křižovatce čtyř cest udělá pro universálního vladaře *stúpa*. To se, Vásetthové, dělá s tělem universálního vladaře.

A co se, Vásetthové, dělá s tělem universálního vladaře, to nechť se udělá s tělem *Tathágoty*. Na křižovatce čtyř cest nechť se *Tathágotovi* udělá *stúpa*. Pro ty, kdož tam přinesou věnce, vonné esence nebo santálový prášek, kdož vzdají *Tathágotovi* úctu a zklidní svou mysl, pro ty z toho vyplyne užitek a štěstí na dlouhou dobu."

(18) Potom kusinárští Mallové přikázali svým služebníkům: "Nuže, dobří lidé, shromážděte česanou bavlnu."

A kusinárští Mallové obalili tělo Vznešeného novou látkou a potom česanou bavlnou. Takto je obalili pětsetkrát novou látkou a česanou bavlnou, vložili do železného džbánu od oleje a přikryli jiným železným džbánem. Pak udělali hranici ze dřeva všech vůní a na ni položili tělo Vznešeného.

(19) Tehdy putoval ctihodný Mahákassapa po cestě z Pávy do Kusináry spolu s velkou skupinou pěti set mnichů a došel do poloviny cesty. Potom ctihodný Mahákassapa sešel ze silnice a usedl u kořenů nějakého stromu.

Tehdy jakýsi *ádžívika*, *57) jenž si v Kusináře vzal jeden z květů *mandárava*, došel do poloviny cesty do Pávy.

Ctihodný Mahákassapa už zdálky uviděl toho *ádžíviku* přicházet. Když pak došel blíž, ctihodný Mahákassapa se ho zeptal:

"Příteli, slyšel jsi něco o našem učiteli?"

"Ano, příteli, něco vím. Dnes je tomu týden, co asketa Gótama dosáhl konečné *nibbány*. Při té příležitosti jsem našel tento květ *mandárava*."

Tu ti mnichové, jejichž vášně nebyly zničeny, plakali, rozhazovali rukama, padali jako podřatí, váleli se sem a tam: "Příliš brzy dosáhl Vznešený konečné *nibbány*! Příliš brzy dosáhl *Sugata* konečné *nibbány*! Příliš brzy zmizelo Oko světa!"

Ale ti mnichové, jejichž vášně došla zániku, ti se bděli a jasně chápající smířili se situací: "Věci složené jsou nestálé - tak co se s tím dá dělat?!"

(20) V té skupině seděl mnich jménem Subhadda, *58) jenž se stal mnichem až ve stáří. Ten pak řekl ostatním mnichům: "Dosti, přátelé, netruchlete, nenaříkejte! Dobře, že jsme se toho velkého askety zbavili! Vždyť nás utiskoval: 'Toto je pro vás vhodné, toto pro vás není vhodné.' Teď ale budeme dělat to, co budeme chtít, a nebudeme dělat, co nebudeme chtít."

Ale ctihodný Mahákassapa oslovil mnichy: "Dosti, přátelé, netruchlete, nenaříkejte! Což Vznešený, přátelé, už dříve neučil, že ode všech milých a příjemných věcí či osob musí nastat odloučení, oddělení a rozdělení s nimi? Jak by tedy, přátelé, bylo možné, aby nezaniklo to, co je zrozené, složené, podřízené změně? Takový stav věcí není možný!"

(21) A tehdy si čtyři mallští představení umyli hlavy, oblékli si nové šaty a pokusili se zapálit pohřební hranici Vznešeného. Ale nebyli schopni to učinit.

Potom se kusinárští Mallové zeptali ctihodného Anuruddhy: "Jaký je, ctihodný pane, důvod, jaká je příčina, že tito čtyři mallští představení nejsou schopni zapálit pohřební hranici Vznešeného?"

"Vásetthové, váš záměr je jiný než záměr božstev."

"Jaký je, ctihodný pane, záměr božstev?"

"Vásetthové, záměr božstev je takový: 'Tento ctihodný Mahákassapa je s velkou skupinou pěti set mnichů v polovině cesty z Pávy do Kusináry. Pohřební hranice Vznešeného nezaplave, dokud ctihodný Mahákassapa nebude mít možnost sklonit svou hlavu u Vznešeného nohou jako projev úcty.'"

"Ctihodný pane, staniž se tak, jaký je záměr božstev."

(22) A potom ctihodný Mahákassapa dorazil do Kusináry a přišel do mallské svatyně *Makuta-bandhana*. Přistoupil k pohřební hranici Vznešeného, upravil si roucho na jednom rameni, sepjal ruce, třikrát obešel hranici po pravé straně, odkryl nohy Vznešeného a sklonil svou hlavu v projevu úcty.

I těch pět set mnichů si upravilo roucho na jednom rameni, sepjalo ruce, třikrát obešlo hranici po pravé straně, odkrylo nohy Vznešeného a sklonilo svou hlavu v projevu úcty.

A když ctihodný Mahákassapa spolu s pěti sty mnichy vzdali Vznešenému úctu, pohřební hranice Vznešeného sama vzplanula.

(23) Když se tělo Vznešeného spálilo, zbyly jenom kosti. Z pokožky, tkáně, masa, šlach a kloubního mazu nezbylo nic - ani nespálené kousky, ani popel.

Jako když se spaluje přepuštěné máslo nebo olej, nebudou ani nespálené kousky, ani popel, právě tak když se spálilo tělo Vznešeného, zbyly jenom kosti a z pokožky, tkáně, masa, šlach a kloubního mazu nezbylo nic - ani nespálené kousky, ani popel.

A když bylo tělo Vznešeného spáleno, z nebe se spustil proud vody, který pohřební hranici uhasil. I ze *sálových* stromů vytryskla voda, aby uhasila hranici. A i kusinárští Mallové uhasili pohřební hranici Vznešeného vodami všech vůní.

Potom kusinárští Mallové v poradní hale udělali mříž z oštěpů, na ni položili ostatky Vznešeného a obložili je ohradou z luků. A po celý týden vzdávali ostatkům Vznešeného úctu.

(24) Magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, uslyšel, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslal posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu *59) a já jsem též z bojovnického klanu. Jsem hoden toho, abych obdržel podíl z ostatků Vznešeného. Chci postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

A vésálíjští Liččhavijové uslyšeli, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslali posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu a my jsme též z bojovnického klanu. Jsme hodni toho, abychom obdrželi podíl z ostatků Vznešeného. Chceme postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

A Sakjové z Kapilavatthu uslyšeli, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslali posla se zprávou: "Vznešený byl nejlepší z našich příbuzných. Jsme hodni toho, abychom obdrželi podíl z ostatků Vznešeného. Chceme postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

A Bullijové z Allakappy uslyšeli, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslali posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu a my jsme též z bojovnického klanu. Jsme hodni toho, abychom obdrželi podíl z ostatků Vznešeného. Chceme postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

A Kólijové z Rámagámy uslyšeli, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslali posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu a my jsme též z bojovnického klanu. Jsme hodni toho, abychom obdrželi podíl z ostatků Vznešeného. Chceme postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

A bráhman z Vétheadípy uslyšel, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslal posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu a já jsem z bráhmanského klanu. Jsem hoden toho, abych obdržel podíl z ostatků Vznešeného. Chci postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

A Mallové z Pávy uslyšeli, že Vznešený dosáhl v Kusináře konečné *nibbány*. Nato vyslali posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu a my jsme též z bojovnického klanu. Jsme hodni toho, abychom obdrželi podíl z ostatků Vznešeného. Chceme postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

(25) Kusinárští Mallové, když to všechno vyslechli, řekli všem toto: "Vznešený dosáhl konečné *nibbány* na území naší vesnice. Nedáme nikomu podíl z ostatků Vznešeného."

Ale jistý bráhman jménem Dóna je oslovil:

"Pánové, poslyšte má slova.

Buddha nás učil o shovívavosti.

Není dobré, aby vznikla hádka

při rozdělení jeho ostatků.

Pánové, všichni zde ve shodě

souhlasme, že uděláme osm dílů.

Necht' se *stúpy* šíří do všech stran -

mnoho lidí bude mít důvěru v Buddhu."

"Tedy, bráhmane, rozděl ostatky Vznešeného na osm dílů."

"Dobře, pánové," odpověděl bráhman Dóna. Rozdělil ostatky Vznešeného na osm dílů a každému dal jeden z nich. Nato je požádal:

"Pánové, dejte mi tento džbán, ve kterém bylo tělo Vznešeného spáleno. Já také nad ním postavím *stúpu*, a budu tím Vznešenému vzdávat úctu."

A tak bráhman Dóna dostal džbán.

26) A Móriřové z Pipphalivany uslyšeli, že Vznešený dosáhl v Kusināře konečné *nibbāny*. Nato vyslali posla se zprávou: "Vznešený byl z bojovnického klanu a my jsme též z bojovnického klanu. Jsme hodni toho, abychom obdrželi podíl z ostatků Vznešeného. Chceme postavit *stúpu* a vzdávat úctu ostatkům Vznešeného."

"Už nezbyl žádný díl z relikvií Vznešeného, všechny už jsou rozděleny. Ale je tu popel ze dřeva pohřební hranice. Ten si můžete vzít."

A tak si Móriřové vzali ten popel.

(27) Potom magadhský král Adžátasattu, syn královny z Vidéhy, postavil v Rádžagaze *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdával jim úctu.

I vésáljští Liččhavijové postavili ve Vésáli *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdávali jim úctu.

I Sakjové z Kapilavatthu postavili v Kapilavatthu *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdávali jim úctu.

I Bullijové z Allakappy postavili v Allakappě *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdávali jim úctu.

I Kólijové z Rámagámy postavili v Rámagámě *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdávali jim úctu.

I bráhman z Véthadípý postavil ve Véthadípě *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdával jim úctu.

I Mallové z Pávy postavili v Pávě *stúpu* nad ostatky Vznešeného a vzdávali jim úctu.

A bráhman Dóna postavil *stúpu* nad džbánem, v němž bylo spáleno tělo Vznešeného a vzdával mu úctu.

A Móriřové z Pipphalivany postavili v Pipphalivaně *stúpu* nad popelem ze dřeva z pohřební hranice Vznešeného a vzdávali mu úctu.

Takto bylo osm *stúp* s ostatky, devátá *stúpa* se džbánem a desátá s popelem.

A tak tomu bylo za starých časů.

28) Je osm dílů Buddhových ostatků.

Sedm z nich je uctíváno v Džambudípě *60)

a jeden díl uctívají *nágští* *61) králové v Rámagámě.

Jeden zub je uctíván v nebi Távatimsá,

jeden v gandhárském městě,

jeden v říši Kalinga

a jeden uctívají králové *nágů*.

Díky jejich síle je tato země, jež všechno drží,

ozdobena nejlepšími dary.

Takto ti, jenž byli sami uctíváni,
vzdávali úctu Buddhovým ostatkům -
páni bohů, páni *nágů*, páni lidí,
ba ti nejlepší z lidí.

I vy se jim pokloňte, sepněte ruce!

Neb potkat Buddha je velmi těžké,
třeba byste čekali stovky věků. *62)

Velká rozprava o dosažení konečné *nibbány* je skončena.

POZNÁMKY

1)

2) V *théravádové* nauce je dosažení *arahatství* cílem veškerého snažení. Je to stav probuzení, poznání pravé skutečnosti existence.

3) *Sangha* je obec Buddhových žáků. Dělí se na *sanghu* mnichů, mnišek, laiků a laiček. Zde je tento termín překládán různě podle kontextu jako skupina, komunita, společenství atd.

4) Žízeň (*tanhá*) se chápe jako jeden z kořenů všeho utrpení. Dělí se na tři druhy: žízeň po smyslových rozkoších (*káma-tanhá*), žízeň po existenci (*bhava-tanhá*), žízeň po neexistenci (*vibhava-tanhá*).

5) Bdělost (*sati*) je uvědomění si přítomného momentu, prožitek toho, co se právě děje. Viz třetí svazek Buddhových rozprav, Jádro buddhistické meditace.

6) Faktory probuzení (*bodždžhanga*) jsou kvality, které je nutno pěstovat pro dosažení *arahatství*. Pálijské termíny jsou (v pořadí uvedeném v textu): *sati-*, *dharmavičaja-*, *virija-*, *pítí-*, *passadhi-*, *samádhi-*, *upekkhá-sambodždžhanga*.

7) Těchto sedmero vnímání (*saññá*) je sedm různých meditačních objektů.

8) Mravnost (*síla*), soustředění (*samádhi*) a moudrost (*paññá*) jsou tři pododdíly osmidílné cesty. V klasickém přirovnání se říká, že jsou jako tři nohy trojnožky. Když jedna z nich chybí, celá osmidílná stezka se zhroutí.

9) Vady (*ásava*) jsou čtyři jmenované neprospěšné stavy mysli.

10) Pět překážek (*pañča-nívarana*) jsou stavy mysli, které zabráňují v dosažení vhledu. Jsou to: smyslová touha (*káma-čchanda*), zlá vůle (*vyápáda*), únava a otupělost (*thína-middha*), nepokoj a váhání (*uddhačča-kukkučča*) a skeptická pochybnost (*vičikiččhá*).

11) Čtyři kultivace bdělosti (*sati-ppathána*) jsou důležité meditační techniky, základ tzv. meditace vhledu (*vipassaná-bhávana*). Jsou to: nahlížení těla (*kája-anupassaná*), nahlížení pociťování (*védaná-anupassaná*), nahlížení stavů mysli (*čitta-anupassaná*) a nahlížení obsahů mysli (*dhamma-anupassaná*). Podrobně viz knihu ctihodného Nyanaponiky Jádro buddhistické meditace, DharmaGaia 1995.

12) Tzv. 'božské oko' (*dibba-čakkhu*) je jedna z šesti takzvaných vyšších sil (*abhññá*) a jedna z tří vědomostí (*tévidžždžá*), které uskutečnil Buddha ve chvíli svého probuzení. Viz Dvédhá-vitakka sutta, in: Buddhovy Rozpravy sv. 2, DharmaGaia 1995.

13) Nebe 'Třiatřiceti bohů' (*Távatimsá dévá*) je jedna z úrovní existence (je to druhé nejnižší nebe). Vládne zde bůh Sakka, což je mocný védský bůh Indra (jehož jiné jméno je v sanskrtu Šakra), v buddhismu takto 'degradovaný'.

14) Árijovská země (*arijam ájatanam*), oblast Árijů, je název pro dnešní severní Indii, Bangladéš, Nepál, Pákistán a část Afghánistánu. Přesné hranice samozřejmě není možné určit. Jedná se o všechny kraje, kde tehdy sídlili Árijové, potomci indoevropských přistěhovalců z let cca 1500 př.n.l. Město Pátaliputta, jehož založení (nebo zvětšení existující vesnice) se zde popisuje, se stalo na dlouhá léta nejvýznamnějším v severní Indii. Bylo to sídelní město dynastie Maurjů a za jejího největšího představitele, císaře Ašóky, se stalo doslova hlavním městem Indie. Tato část textu zřejmě bude pozdějším dodatkem, napsaným v době rozmachu Pátaliputry (sanskrtský název města), snad přímo za Ašókova panování, aby byla slavná přítomnost (a budoucnost) 'posvěcena' samotným Buddhou, jehož učení v té době mělo podporu císařského dvora.

15) O Čtyřech pravdách viz též 'Rozprava o roztočení kola zákona' in: Buddhovy rozpravy sv. 1, DharmaGaia 1994.

16) *Sugata* je jedno z epitet Buddhy. Znamená 'ten, jenž dobře odešel'.

17) Kořenem strasti (*múlam dukkhassa*) se zde míní žízeň po existenci.

18) Dosáhl tedy *arahatství*, nejvyššího cíle Buddhových žáků.

19) Tato mniška tedy dosáhla třetího stupně dosažení, tzv. *anágámí*, tj. 'už znovu se nevracející'. Taková osoba zcela zničila pět pout (*samjodžana*), neboli víru v 'já' (*sakkája-ditthi*), skeptickou pochybu (*vičikiččhá*), připoutanost k předpisům a obřadům (*sílabbata-paramása*), smyslovou touhu (*káma-čchanda*) a zlou vůli (*vjápáda*).

Zrodí se ve vysoké úrovni existence, kde dosáhne plného *arahatství*. Už se nevrátí na tuto úroveň.

20) Toto je popis člověka na druhém stupni dosažení, toho, jenž se navrácí už jen jednou (*sakadágamí*). Na tomto stupni nejsou zcela zničeny žádná další pouta, neboť první tři z výše jmenovaných pout jsou odstraněny na prvním stupni (viz pozn. 21). Jsou jen značně omezeny další dvě pouta, smyslová touha a zlá vůle a s nimi zaslepenost (*móha*).

21) Tato osoba dosáhla prvního stupně, tzv. 'vstupu do proudu' (*sótápatti*). Zcela odstranila první tři z pout, vyjmenovaných v pozn. 19.

22) Říše *pétú* je jeden z nízkých stavů existence. Jsou popisováni jako hladoví duchové, s velkým břichem a úzkým hrdlem (takže mají stále hlad a přitom nemohou jíst). *Pétové* jsou zřejmě pozůstatkem kultu zemřelých předků, neboť slovo *péta* znamená 'zesnulý'. Z vážených duší předků, jimž byly přinášeny oběti, se ale stali ubozí duchové, o něž nikdo nestojí. Mohlo k tomu dojít buď postupem času (tj. úpadkem kultu předků, jak se vyvíjelo komplikovanější náboženství), nebo se záměrem dát bráhmanským termínům groteskní smysl, a tak je zdiskreditovat (jev v buddhismu nikterak ojedinělý a mnohokrát doložitelný).

23) 'Čtyři páry lidí' jsou osoby, které dosáhly některého stupně dosažení (viz. pozn. 18-21). Každý stupeň se dá navíc rozdělit na dva podstupně: cestu (*magga*) a plod (*phala*). Tyto dva termíny jsou dost nejasné a existuje více tradičních výkladů toho, co vlastně znamenají.

24) *Sangha* je 'polem pro získávání zásluh' (*puñña-khetta*) v tom smyslu, že např. obdarovávání mnichů přináší největší zásluhu.

25) Bdělý (*sató*) je ten, kdo kultivuje bdělost (*sati*, viz pozn. 5).

26) Jedná se o slovní hříčku na Ambapálino jméno, které znamená Ochránkyně mang.

27) Zánik pocitování neboli dosažení zániku (*niródha-samápatti*) je dočasné zastavení vědomí a mentální aktivity, které následuje po polovědomém stavu, zvaném sféra, kde není ani vnímání, ani nevnímání'. Jen ti, kteří dosáhli třetího (*anágámí*) či čtvrtého a nejvyššího (*arahat*) stupně dosažení a navíc plně zvládli všech osm stupňů soustředění (*džhána*) (viz např. 'osm osvobození', část třetí, odstavec 33, část šestá, odstavec 8), jsou schopni dosáhnout tohoto stavu.

28) Čtyři složky psychické síly (*iddhi-páda*) jsou tyto vlastnosti: koncentrace záměru (*chanda-samádhi*), rozumí se záměr dosáhnout probuzení, koncentrace úsilí (*virija-samádhi*), koncentrace vědomí (*čitta-samádhi*) a koncentrace zkoumání (*vimamsa-samádhi*).

29) Cyklus (*kappa*) je termín, chápaný tradičně dvěma způsoby. Jedná se buď o jeden cyklus existence světa, který trvá mnoho set tisíc let, nebo o přirozenou délku lidského života, která byla stanovována na sto let. Pravděpodobnější se zdá druhá varianta. Že by Buddha mohl žít mnoho set tisíc let je sice představa krásná, ale nereálná.

30) Zde se jedná o druh meditace, koncentraci myslí na jeden vybraný předmět (tzv. *kasina*), v tomto případě země a voda.

31) *Bódhisatta* (bytosť probuzení) je osoba, která se v budoucnu stane plně probuzeným buddhou, tak jako byl historický Buddha Gótama buddhou v našem cyklu.

32) Roztočením kola zákona (*dhamma-čakka-ppavattana*) se myslí pronesení prvního kázání (viz. knihu Pět Buddhových rozprav)

33) Dosažení *nibbány* beze zbytku (*an-upádi-sésa-nibbána*) je moment, když probuzený člověk (tj. Buddha nebo *arahat*) umírá, aby se odlišil od dosažení *nibbány*, při které ještě zbývají složky existence (*sa-upádi-sésa-nibbána*), což je dosažení probuzení.

34) Čtyři velcí králové jsou vládcové světových stran a zároveň vládcové nejnižší nebeské sféry. Bezprostředně následující, vyšší vrstvou, je sféra Třiatřiceti bohů (pozn. 13).

35) Oblasti ovládnutí (*abhibhájatana*) jsou schopnosti, které se dosahují meditací na *kasiny* (pozn. 30). Pro první a druhé cvičení si člověk zvolí nějaké místo na svém těle, na které se plně koncentruje. Dané místo se pak při správné a dlouhé koncentraci jeví jako něco vnějšího. V prvním cvičení je místo ještě vnímáno jako ohraničené, ve druhém v podstatě jako nekonečné. Ve třetím a čtvrtém cvičení se podobná koncentrace provádí na věci externí. V pátém až osmém cvičení se jako *kasiny* užívají barvy, respektive jednobarevné předměty.

36) Zde se popisuje osm úrovní pohroužení (*džhána*). První: člověk si je vědom sám sebe, ale jeho vědomí je pevně upnuto k nějakému vnějšímu předmětu. Druhá: mizí vědomí sebe sama, existuje jen vědomí vnějšího předmětu. Třetí: člověk se soustředí na pocit příjemnosti, který ho prostupuje. Čtvrtá: vnímání nekonečného prostoru. Pátá: vnímání vědomí jako nekonečného. Šestá: vnímání nicoty, prázdnoty všeho. Sedmá: vědomí dosahuje stavu na hranici vnímání a nevnímání. Osmá: mysl dosáhne dočasného zániku vnímání a pocitování.

37) Tyto 'nauky' jsou:

a) čtyři kultivace bdělosti (*čattáro satipatthána*), viz. pozn. 11.

b) čtyři pravé snahy (*čattáro sammappadhána*): tento termín je synonymem pro slovo úsilí (*vájáma*, šestý člen osmidílné stezky). Čtyři úsilí jsou: úsilí překonat existující špatné stavy mysli, úsilí vyhnout se těm, které by mohly nastat, úsilí vyvinout dobré stavy a úsilí prohloubit ty, které už existují.

c) čtyři složky psychické síly (*čattáro iddhipádá*) viz. pozn. 28.

d) pět smyslů (*pañč' indrijáni*) je těchto pět skupin: šest smyslových základů, tři druhy existence, patero pocitování, patero sil a tři nadsvětské schopnosti.

e) pět sil (*pañča baláni*), myšleny jsou: důvěra (*saddhá*), energie (*virija*), bdělost (*sati*), soustředění (*samádhi*), moudrost (*pañña*).

f) sedm faktorů probuzení (*satta bodždžhangá*), viz. pozn. 6.

g) ušlechtilá osmidílná stezka (*arijó atthangikó maggó*) je čtvrtá ze čtyř ušlechtilých pravd. Je to: správný názor, správné myšlení, správná řeč, správné jednání, správné živobytí, správné úsilí, správná bdělost, správné soustředění.

38) *Vinaja* je soubor předpisů a zákonů, kterými se řídí život *sanghy*.

39) Sumáře (*mátiká*) byly jednoduché tabulky a schémata, systematizující Dhammu pro její snadnější zapamatování. Pravděpodobně na jejich základě vznikla později *abhidhamma*, provádějící tuto systematizaci velmi detailním až vědeckým způsobem.

40) 'Prasečí pochoutka' (*súkara-maddava*) je velmi nejasný termín. Může se jednat buď o speciálně upravené vybrané kousky vepřového masa, nebo o něco, co je pochoutkou pro prasata, což snad může být nějaký druh hub či lanýže.

41) Álára Káláma byl jeden ze slavných učitelů Buddhovy doby. Jako žák u něj jistou dobu pobýval i budoucí Buddha těsně poté, co odešel do bezdomoví.

42) *Jódžana* je staroindická délková míra, jejíž přesnou délku neznáme. Někdy je definována jako vzdálenost, kterou urazí na jeden zátaž volské spežení. Je vysoce pravděpodobné, že se tato 'definice' měnila kraj od kraje, doba od doby.

43) Vesnice Lumbiní v dnešním Nepálu, několik kilometrů od hranic Indické republiky (nejbližší větší indické město je Górákhpur v indickém svazovém státě Uttarpradéš).

44) Městečko Bódh Gaja, poblíž města Gaja v indickém svazovém státě Bihár. Místo se nalézá asi 200 km na jihovýchod od města Váránasí.

45) Sárnáth, který leží na okraji Váránasí.

46) Město Kušínagar, nachází se asi 60 km východně od Górákhpuru.

47) *Stúpa* je mohyla kuželovitého tvaru, obsahující tělesné pozůstatky významných lidí. Dnes se staví např. pro významné mnichy, ale často i prázdná, prostě jako symbol Buddha.

48) Podle *théravádové* nauky může být probuzení tří druhů. Buď se člověk stane tzv. pravě a zcela probuzeným (*sammá-sambuddha*) a káže nauku, kterou sám objeví, jako to dělal Buddha Gótama. Druhá možnost je dosažení

stavu *arahata*, jenž je pouze žákem pravě a zcela probuzeného. Třetím typem probuzení je tzv. individuální buddha (*paččéka-buddha*), který sice nauku sám objeví (tj. nemá učitele), ale nemá sil na to, aby ji učil ostatní.

49) Zde se setkáváme se starým indickým ideálem spravedlivého universálního vladaře (*čakkavatti*, dosl. ten, jenž otáčí kolem). Na dvoře takového vladaře se shromáždí tzv. sedm klenotů (*satta-ratana*), což je: magické kolo (zbraň, pomocí níž dobývá světa bez užití síly), zázračný slon, zázračný kůň, krásná žena, vzácný klenot, jeho pokladník a jeho moudrý rádce.

50) *Jakkhové* jsou polobožští pomocníci boha bohatství Kubéry.

51) Věk se zde nepočítá od narození, ale od vstupu do mnišské obce (tj. kdo je 'služebně starší').

52) Několik měsíců po Buddhově smrti se sešel první koncil, na kterém se mniši nedokázali dohodnout, které předpisy měl Buddha na mysli jako vedlejší. Proto ponechali všechny předpisy v platnosti.

53) Čhanna byl služebníkem prince Siddhatthy, ještě než tento odešel do bezdomoví, aby se stal Buddhou. Později se Čhanna stal mnichem, ale byl prý nesmírně pyšný. Tvrdil například, že je to hlavně jeho zásluhou, že se princ stal Buddhou. K jeho potrestání nakonec nedošlo, neboť Čhanna si uvědomil své špatné chování, vzdal se své pýchy a dosáhl stavu *arahata*.

54) Nejposlednějším z mnichů je zde dle komentáře míněn právě Ánanda, který dosáhl jen vstupu do proudu. Všichni ostatní přítomní mniši dosáhli vyšších stupňů.

55) Brahma Sahampati ('Všehopán') byl bůh, jenž přišel Buddhu prosit, aby učil svou nauku. Stalo se tak hned poté, co Buddha dosáhl probuzení a rozhodoval se, jsou-li vůbec na světě lidé tak bystří, kteří by jeho nauku pochopili.

56) Květy *mandárava* jsou nebeské květy, které padají při mimořádných příležitostech z nebe.

57) *Ádžívikové* byli velmi vlivnou asketickou školou za Buddhovy doby. Zakladatelem této školy byl jistý *Maskarí Góšálíputra*. Učil absolutní determinismus.

58) Tento Subhadda není totožný se stejnojmenným posledním osobním Buddhovým žákem (viz konec 5. kap.).

59) Buddha (princ Siddhattha Gótama) byl z bojovnické (*kšatrijské*) rodiny.

60) Džambudípa ('Ostrov růžových jabloní') je termín, obvykle označující indický subkontinent jako takový. Zde má asi jiný význam, možná podobný termínu Árvavarta z kap. 1 (pozn. 14).

61) *Nágové* jsou polobožské bytosti, napůl lidé, napůl hadi. Těžko říci, proč došlo ke ztotožnění kmene Kólijů (kteří dle našeho textu sídlili v Rámagámě) s *nágy*.

62) Celý tento verš je pozdním dodatkem mnichů ze Šrí Lanky, což by možná vysvětlovalo podivná místa, která zapříčinila nutnost poznámek 60 a 61.